

USHTRIA

Viti i 76-të i botimit Nr. 46 (827850)

Botim Qendror i Ministrisë së Mbrojtjes

E premte, 17 nëntor 2023

Ministri Peleshi: Shqipëria, kontributore për stabilitetin dhe paqen në rajon, përmes dialogut dhe fqinjësisë së mirë

» faqe 3

Përfundon stërvitja multinationale "Strong Balkan 23"

Ministri i Mbrojtjes Niko Peleshi dhe shefi i Shtabit të Përgjithshëm të FARSH-së, gjeneralmajor Arben Kingji, morën pjesë në ceremoninë e "Ditës së Vizitorëve të shquar", në kuadër të stërvitjes së koduar "Strong Balkan 23", me pjesëmarrjen e Forcave Speciale të 9 shteteve të Ballkanit..

» faqe 3

"Yjet e Pashuar të Fekenit"

Një ngjarje e rëndë si pasojë e një orteku dëbore, rreth tri dekada e gjysmë më parë, u mori jetën 11 oficerëve e studentëve të Shkollës së Lartë të Bashkuar të Oficerëve.... Mes tyre, në këtë tragjedi humbën jetën dhe 5 skënderbegas... 6 shkurti i vitit 1981. Kjo ditë do të përkujtohet si ngjarja më dramatike në historikun e shkollës së oficerëve...

» faqe 4

Ministri Peleshi: 428 vende pune, mundësi për të rinjtë që duan të aderojnë në FA

Ministri i Mbrojtjes, Niko Peleshi mori pjesë në përrurimin e Zyrës së Rekrutimit në Elbasan si dhe në Ditën e Hapur të organizuar nga FA-të me këtë rast. Në fjalën e tij, ministri Peleshi falënderoi Ambasadën e SHBA-së dhe Zyrën e Bashkëpunimit, për mbështetjen që ka dhënë në hapjen e këtyre zyrave.

Sipas z. Peleshi, deri më tani këto zyra kanë qenë në vende aspak atraktive, por tashmë ato po hapen në qendrat kryesore të qarqeve të vendit, si një mënyrë për t'i dhënë dinjitetin e merituar punës së FA-së.

“Do të ndërtojmë banesa për ushtarakët, që një i ri nga Elbasani, apo nga qytete të tjera që do të vijë me detyrë në Tiranë, të ketë shtëpi. Duam të ndërtojmë rreth 200 apartamente dhe do vazhdojmë më pas deri në plotësimin e nevojave të të gjithë ushtarakëve. Po kompletohet një paketë tjetër sociale, sipas të cilës, çdo ushtarak që shërben në mënyrë patriotike të ketë edhe kushtet e nevojshme, përmend këtu hapjen e një laboratorit mjekësor dhe një qendër dentare”, - u shpreh z. Peleshi.

Ministri vuri në dukje se janë 428 vende pune, të cilat janë mundësi për të rinjtë.

Po ashtu, sipas ministrit Peleshi, zyrat e rekrutimit do të jenë qendra edhe për rezervistët, të cilët do të merren kryesisht me emergjencat civile, gjë që do të nisë zbatimin sapo të miratohet ligji.

Betohen studentët e rinj të AFA-së

Në Akademinë e Forcave të Armatosura u zhvillua ceremonia e betimit të studentëve të rinj.

Të pranishëm në këtë ceremoni ishin shefi i Shtabit të Përgjithshëm të FA-së, gjeneral brigade Arben Kingji, zëvendëskomandanti i Akademisë së Forcave të Armatosura, Bardhyl Nuredinaj, komandantë forcash, drejtorë, si dhe familjarë e të afërm të studentëve.

Në fjalën e tij përshëndetëse, gjeneral brigade Arben Kingji tha: “Betimi ushtarak është një premtim solemn dhe një ngjarje e shënuar në jetën e çdo ushtaraku për t'i qëndruar besnik Atdheut, detyrës dhe ligjit. Mirënjohës dhe krenar për të gjithë ju studentë që zgjidhët të jeni pjesë e Forcave të Armatosura dhe mbi të gjitha është një nder dhe privilegj mbrojtja e interesave më të larta të kombit. Të vetëdijshëm se të qenit ushtarak nuk e bën dot çdokush, por ai që ka vullnetin, moralin dhe motivacionin për t'i shërbyer popullit dhe atdheut.” Në fund të ceremonisë studentët bënë betimin e tyre nën flamurin shqiptar.

Zhvillohet takimi ndërmjet shtabeve të Forcës Detare shqiptare dhe Malit të Zi

Në kuadër të rritjes së bashkëpunimit ushtarak dypalësh me Malin e Zi, në Komandën e Forcës Detare u zhvillua takimi ndërmjet Shtabeve (Staff Talks) të Forcës Detare të Shqipërisë dhe Malit të Zi.

Qëllimi i takimit ishte rritja e bashkëpunimit dypalësh ndërmjet Forcave Detare të dy vendeve, dhënia e asistencës dhe shkëmbimi i eksperiencës mbi pjesëmarrjen e Forcës tonë Detare në misionet e drejtuara nga NATO, dhe planifikimi i aktiviteteve dypalëshe për vitin 2024.

Përfaqësuesit e Forcës Detare të Malit të Zi vlerësuan eksperiencën tonë në misionet e NATO-s dhe kërkuan vijimin e mëtejshëm të dhënies së kësaj asistence për të përgatitur efektivin dhe anijen e tyre për dislokime në operacionet e drejtuara nga NATO.

Ministri Peleshi: Shqipëria, kontributore për stabilitetin dhe paqen në rajon, përmes dialogut dhe fqinjësisë së mirë

Ministri i Mbrojtjes Niko Peleshi mori pjesë në Ministerialin e Mbrojtjes në kuadër të Iniciativës rajonale SHBA - Karta e Adriatikut (A5), që u kryesua nga Maqedonia e Veriut.

Në fokus të diskutimeve ishin çështjet aktuale të sigurisë dhe mbrojtjes së rajonit të Ballkanit dhe më gjerë. Në një sesion të dedikuar iu kushtua një rëndësi e veçantë, angazhimit në kuadër të kësaj iniciative, implementimit të konceptit të rivitalizimit të Kartës së Adriatikut, angazhimit të përbashkët në misionet e NATO-s për ruajtjen e sigurisë dhe mbështetjen e paqes, bashkëpunimit rajonal në fushën e sigurisë dhe mbrojtjes si dhe kontributit në sigurinë globale.

Ministri i Mbrojtjes Niko Peleshi, gjatë fjalës së tij u shpreh se Shqipëria do të vijojë të kontribuojë për stabilitetin, sigurinë dhe paqen në rajon, të cilat arrihen duke promovuar dialogun politik, fqinjësinë e mirë si dhe adresimin e çështjeve të nxehta dypalëshe ose shumëpalëshe, bazuar dhe në respekt të marrëveshjeve dhe legjislacionit ndërkombëtar, pasi rajoni i Ballkanit Perëndimor është një faktor kyç gjeo-strategjik për NATO-n dhe Bashkimin Europian.

Duke qenë se kryesimin e A5-ës për vitin 2024 do ta marrë Shqipëria, ministri Peleshi, u garantoj vendet pjesëmarrëse se Ministria e Mbrojtjes do të jetë tërësisht e angazhuar që të

përbushë të gjitha detyrimet ndaj kësaj iniciativave, të rrisë vizibilitetin dhe rëndësinë e Kartës së Adriatikut, të promovojë "Politikën e Dyerve të Hapura", si një nga principet themelore

të këtij angazhimi rajonal. Në këtë perspektivë, ministri Peleshi u kërkoi vendeve anëtare të A5-ës të pranojnë kërkesën e Kosovës për t'u anëtarësuar me të drejta të plota në këtë iniciativë.

Përfundon stërvitja multinacionale "Strong Balkan 23"

Ministri i Mbrojtjes Niko Peleshi dhe shefi i Shtabit të Përgjithshëm të FARSH-së, gjeneralmajor Arben Kingji, morën pjesë në ceremoninë e "Ditës së Vizitorëve të Shquar", në kuadër të stërvitjes së koduar "Strong Balkan 23", me pjesëmarrjen e Forcave Speciale të 9 shteteve të Ballkanit. Në ceremoninë e organizuar me këtë rast, të pranishëm ishin edhe ambasadorë e atashë ushtarakë të vendeve të Ballkanit, komandantë forcash, deputetët e Komisionit për Sigurinë Kombëtare etj.

Në fjalën e tij përshëndetëse, ministri i Mbrojtjes Niko Peleshi u shpreh se stërvitja "Strong Balkan 2023" është një nga stërvitjet më të rëndësishme multinacionale të këtij viti, jo vetëm për Shqipërinë, por edhe për rajonin e Ballkanit. Ministri Peleshi vlerësoi angazhimin dhe përkushtimin e efektivëve të Forcave Speciale, të cilat i cilësoi forca elitë. "Është një materializim i shkëlqyer i vullnetit për të forcuar mbrojtjen multilaterale dhe bashkëpunimin ushtarak mes vendeve për të adresuar sfidat e sigurisë rajonale në mënyrë koherente", - u shpreh Peleshi.

Sipas Ministrisë të Mbrojtjes: "Sfidat e sigurisë, me të cilat përballlemi në këtë botë komplekse, nuk mund të përballohen vetëm. Vetëm së bashku mund të përballojmë sfidat e një

mjedisi të paqëndrueshëm. NATO ka hyrë në një epokë të re të mbrojtjes kolektive. Ajo që duhet të bëjmë është të harmonizojmë planet tona kombëtare të mbrojtjes për të përshpejtuar përbushjen e detyrimeve dhe kërkesave sipas modelit të Aleancës".

Gjatë fjalës së tij ministri Peleshi evidentoi mbështetjen e qeverisë shqiptare për ushtarakët, sa i përket rritjes

historike të pagave, por edhe politikave sociale. Ai kërkoi nga vendet pjesëmarrëse që të vijojnë bashkëpunimin e përbashkët për të zgjidhur problemet me të cilat përballlet rajoni.

Ndërsa SHSHPPFA, gjeneralmajor Arben Kingji, pasi falënderoi gjithë pjesëmarrësit në këtë stërvitje të përbashkët dhe shumë të rëndësishme, u shpreh ndër të tjera: "Siguria e vendeve

të Ballkanit është e rëndësishme dhe e domosdoshme për një Evropë të sigurt. Bashkëpunimi ushtarak dhe stërvitjet si kjo e sotmja shërbejnë që të rrisim ndërveprimin, zhvillojmë kapacitetet dhe mbrojmë vendet tona nga një gamë e gjerë kërcënimesh".

Në vijim, gjeneralmajor Kingji vlerësoi rolin e pazëvendësueshëm të forcave të operacioneve speciale dhe

efektin shkurrësues të tyre, duke theksuar aftësinë për të realizuar me precizion dhe efektivitet operacione të rrezikut të lartë dhe për të arritur objektiva në nivel operativ dhe strategjik.

Në përfundim të fjalës së tij, gjeneralmajor Kingji falënderoi ministrin Peleshi për mbështetjen e palodhur në interes të organizimit të kësaj stërvitjeje, dhe përfaqësuesit e vendeve pjesëmarrëse për angazhimin dhe kontributin në materializimin e kësaj stërvitjeje të shkëlqyer.

Stërvitja "Strong Balkan 23" është një stërvitje e cila zhvillohet për herë të parë në Shqipëri, ku marrin pjesë Forcat Speciale të vendeve të Ballkanit si, Shqipëria, Bosnje - Hercegovina, Bullgaria, Greqia, Maqedonia e Veriut, Mali i Zi, Turqia dhe Rumania. Nga këto shtete vetëm shtatë prej tyre marrin pjesë me trupa speciale dhe elementë të shtabit për forca speciale SOTG, ndërsa Bosnje - Hercegovina merr pjesë vetëm me dy vëzhgues.

Ceremonia e "Ditës së Vizitorëve të Shquar", e stërvitjes së koduar "Strong Balkan 23", u përfundoi me një demonstrim klasik të trupave pjesëmarrëse me operacione speciale nga toka dhe ajri, dhe në përfundim të demonstrimit u realizua hedhja me parashutë me përfaqësues nga secili shtet, të shoqëruar me flamujt përkatës të tetë vendeve të Ballkanit, pjesëmarrës në stërvitje.

Gjeneral brigade Ilir Xhebexhia, pjesë e takimit dypalësh ushtarak me Gardën Kombëtare të New Jersey-it, USA

New Jersey, USA, ishte vendi pritës i ekipit të Komandës Forcës Tokësore, i kryesuar nga komandanti i kësaj force, gjeneral brigade Ilir Xhebexhia, i cili mori pjesë në aktivitetin "LIBG FY24 Planning Workshop (ALBODCCE)". Ky aktivitet u zhvillua në bazë të zbatimit të Planit të Bashkëpunimit Dypalësh Ushtarak me Gardën Kombëtare të New Jersey-it, për vitin 2023.

Qëllimi i këtij aktiviteti ishte zhvillimi i bisedimeve me përfaqësues të Gardës Kombëtare të New Jersey-it për të identifikuar dhe planëzuar aktivitetet kryesore të bashkëpunimit për vitin 2024 si dhe draft-aktivitetet për vitin 2025-2027 me qëllim arritjen e objektivit kryesor të certifikimit GBKL, për të qenë i gatshëm që prej 2027 (FOC) të dislokohehet në operacionet ushtarake në kuadër të NATO-s apo marrëveshjeve bilaterale me palën amerikane.

Aktiviteti ishte planëzuar dhe organizuar në një afat kohor prej 5 ditësh, ku ishin gërrshetuar mbledhjet e punës, takimet njohëse mbi trajnimet që ofron garda kombëtare e New Jersey-it, takime pune të komandantit të FT-së.

Mbledhja e punës drejtohej nga drejtori i programit të partneritetit (State Partnership Program/SPP), nënkolonel Kevin Murphy dhe ishte organizuar dhe koordinuar me pjesëmarrje të të gjithë ekspertëve që garda mund të ofrojë me qëllim identifikimin dhe vendosjen e pikave të kontaktit për fushat e mundshme, trajnimin dhe bashkëpunimin në interes të GBKL. Në këtë mbledhje midis dy ekipeve u diskutuan në nivel ekspertësh të gjithë elementet që shërbejnë për operacionalitetin e GBKL.

Gjithashtu ekipi shqiptar vizitoi bazën ajrore të Gardës së New Jersey-it, në Atlantic City, ku u pritën nga komandanti i kësaj baze, gjeneral brigade Lisa J. Hou dhe u njohën me misionin dhe angazhimet e saj në kontrollin ajror nga toka, qendrën e simulimit etj. Aty u diskutua dhe për pajisjet EOD që FT-ja do të kompletohet në vijimësi, duke përfunduar me demonstrimet e ndryshme për të evidentuar mundësitë për trajnime të përbashkëta në të ardhmen. Në vazhdim, komandanti i Forcës Tokësore, gjeneral brigade Ilir Xhebexhia u prit në një takim të veçantë nga gjeneral brigade Lisa J. Hou, ku u diskutua ecuria e deritanishme dhe rrugët që do të ndiqen për rritjen e bashkëpunimit midis dy vendeve në fushën e mbrojtjes dhe modernizimit të Forcave të Armatosura shqiptare.

Realizimi i këtij takimi me ekspertë të fushave të GKNJ (Gardës Kombëtare të New Jersey-it) mundësoi krijimin e një pamjeje më të qartë të detyrave që dalin për krijimin e një plani sa më eficient për vitet në vijim me qëllim zhvillimin e mëtejshëm të kapaciteteve operacionale të GBKL.

Gjeneral brigade Ylli Pulaj merr drejtimin e Kolegjit të Mbrojtjes dhe Sigurisë

Gjeneral brigade Ylli Pulaj merr drejtimin e Kolegjit të Mbrojtjes dhe Sigurisë të FA-së. Në ceremoninë e organizuar me këtë rast, në sallën e auditoriumit të Ministrisë së Mbrojtjes, "Enrico Tellini", i pranishëm ishte dhe Ministri i Mbrojtjes, Niko Peleshi, i cili uroi gjeneral brigade Ylli Pulajn, për emërimin në detyrën e re dhe i shprehu bindjen se me përvojën, njohuritë e tij të gjera dhe aftësitë drejtuese, Kolegji i Mbrojtjes dhe Sigurisë do të jetë në nivelet më të larta dhe dinjitoze, duke e bërë këtë kolegji të admiruar në fushën e sigurisë dhe mbrojtjes.

Misioni i Kolegjit të Mbrojtjes dhe Sigurisë është edukimi dhe kualifikimi i personelit ushtarak e civil nëpërmjet programit mësimor, në nivelet e larta të drejtimit të Forcave të Armatosura dhe të institucioneve të tjera të sigurisë kombëtare, për përdorimin kreativ dhe me efikasitet të elementëve të fuqisë kombëtare në kohë paqe, krize dhe lufte, si dhe arsimimin e liderëve civilë e ushtarakë të vendeve partnere dhe të NATO. Kolegji përgatit, arsimon e kualifikon specialistë dhe drejtues të lartë të personelit ushtarak e civil për të gjitha nivelet e drejtimit të FA-së për fushën e sigurisë e mbrojtjes. Kolegji i Mbrojtjes dhe i Sigurisë vjen nga përvoja e arsimit ushtarak ndër vite, ajo e vendeve Baltike dhe e shumë vendeve të NATO-s, tashmë si strukturë më vete arsimore brenda Forcave të Armatosura. Në Forcat e Armatosura kjo strukturë tashmë është institucioni i Arsimit të Lartë Ushtarak Profesional për të gjitha kurset e karrierës deri në nivelin strategjik, nëpërmjet aplikimit të metodave dhe parimeve më të përparura dhe më të përditësuara arsimore, menaxhimit efektiv dhe përdorimit të burimeve intelektuale shkencore dhe materiale.

Mbyllet me sukses kurset EOD niveli II dhe kurset institucionale të nënoficerit

Qendra Stërvitore në Komandën Mbështetëse mbylli me sukses Kursin EOD niveli II, ku u trajnuan 10 kursantë nga struktura të ndryshme të FA-së dhe Garda e Republikës.

Programi i Kursit EOD niveli i II, është hartuar në bashkëpunim me palën amerikane bazuar në programet e IMAS, me qëllim aftësimin për të kryer detyrën e operatorit EOD niveli II, si dhe dhënien e njohurive tekniko - profesionale, organizative e metodike në rol të operatorit EOD niveli II për lëvizjen, transportimin dhe asgjësimin e municioneve në operacione luftarake dhe jo luftarake.

Gjithashtu në Qendrën Stërvitore për një periudhë 8 - javore është zhvilluar Kursi i Avancuar i Nënoficerit, me pjesëmarrjen e 13 kursantëve nga struktura të ndryshme të FA-së në specialitetet furnizim, transport - mirëmbajtje dhe xhenio.

Ky kurs institucional, i cili kryhet nga të gjithë nënoficerët me gradën tetar dhe përbën kushtin kryesor për marrjen e gradës rreshter ka për qëllim pajisjen e tetarëve me njohuri teorike, teknike, menaxhuese, drejtuese për të shërbyer si zëvendëskomandant toge në specialitetet përkatëse.

Përfundoi me sukses Kursi i Avancuar i nënoficerit të Forcës Ajrore

Në mjediset e Qendrës Stërvitore të Forcës Ajrore u zhvillua ceremonia e përfundimit të kursit të Avancuar të nënoficerit, në specialitetin Forcë Ajrore.

Në këtë ceremoni mori pjesë zëvendëskomandanti i Forcës Ajrore, kolonel Luan Sadiku, i cili theksoi rëndësinë e trupës së nënoficerit për të gjitha specialitetet që shërbejnë në Forcën Ajrore. Arsimimi, kualifikimi dhe trajnimi i personelit është element thelbësor që shërben si bazë solide për krijimin e një trupe profesionale për t'iu përgjigjur kërkesave dhe sfidave në rritje në një mjedis sfidues sigurie.

Ky kurs shërben edhe për forcimin e elementëve të lider-shipit të trupës së nënoficerit, por edhe për rritjen e kohezionit të elementëve të ndryshëm teknikë e profesional që shërbejnë në Forcën Ajrore.

"Yjet e Pashuar të Fekenit"

Një ngjarje e rëndë si pasojë e një orteku dëbore, rreth tri dekada e gjysmë më parë, u mori jetën 11 oficerëve e studentëve të Shkollës së Lartë të Bashkuar të Oficerëve.... Mes tyre, në këtë tragjedi humbën jetën dhe 5 skënderbegas... 6 shkurti i vitit 1981. Kjo ditë do të përkujtohet si ngjarja më dramatike në historikun e shkollës së oficerëve, por edhe si dita e solidaritetit dhe burrërisë heroike që tregoi efektiviteti i kësaj shkolle, për të shpëtuar jetën e njëri - tjetrit, burrëri që duke iu afuar kufijve të legjendës, u shndërrua vit pas viti në burim të pashtershëm frymëzimi për breza të tërë ushtarakësh.

Po çfarë ndodhi atë 6 shkurt të vitit 1981?

Shkolla e Oficerëve kish dalë në fushimin dimëror. Ai që nuk ka qenë ndonjëherë në ato vende, pra ai që malin imponant të Dajtit, e sheh si një dekor piktoresk e tërheqës në sfondin e kryeqytetit, as që mund ta përfytyrojë se ç' ashpërsi, ç' ftohtësi e ç' thyerje e konfiguracionit të terrenit e pret atje. Pas butësisë së Dajtit, fshihet një botë tjetër, aty nis shtrirja e pafund e kodrave e maleve që palë - palë shkojnë drejt veriut. E ja, këtë mal me pjerrësi herë - herë 75°, ndërsa frynte një erë e marrë me shpejtësi 40m/s, kish zgjedhur për të ngjitur nënreparti që udhëhiq nga pedagogu Mark Mici. Papritur një heshje kërcënuese, e cila sikur paralajmëronte diçka të keqe pllakosi anë e mbanë. Nuk vonoi shumë dhe një masiv i madh dëbore me zhurmë filloi të rrëshqasë poshtë. Pedagog Marku e dinte, se pamje të tilla ishin interesante po t'i shikoje në televizor, se në të vërtetë ajo paraqiste një rrezik të madh për jetën "Orteku!".

Qenë të rinj dhe dikush mendonte për të dashurën, e dikush kish të drejtë të ëndërronte. Por s'qe e thënë, bora paska, si çdo gjë, dhe anën tjetër të saj, atë të tmerrshme, atë të papërballueshme, atë vrastaren që mbuloi gjithçka.... U dëgjuan urdhra e komanda të prera. Por dhe pa ato, ata do të ngjiteshin përpjetë malit, pa ndalur asnjë çast, mjaft të fitonin edhe një sekondë të vetme. Dashuria për shokët u jepte forcë. Në krye udhëhiqnin oficerët, Çlirim, Dushani, Nikollaqi, Petrit Murzaku, Abaz Çipini, Sali Zhakupi, Muzafer Kambo. Filloi lufta për jetën. Luftonte vëllai për të shpëtuar vëllain. Bora 'vrastare' nuk kurseu askënd, ata mbetën aty, në atë faqe mali, për t'i dhënë emrin e tyre "Dëshmorët e Fekenit".

Ministria e Mbrojtjes dhe Shtabi i Përgjithshëm i Forcave të Armatosura kanë përkujtuar në një ditë të veçantë komandant Dushan Shametaj, eshtrat e të cilët do të prehen mes qindra të rinjve që dhanë jetën e tyre për lirinë e atdheut.

Në ceremoninë e organizuar për këtë rast, zëvendëshefi i Shtabit të Forcave të Armatosura, gjeneralmajor Manushaqe Shehu, në fjalën e saj do të shprehë:

"Nga sot eshtrat e dëshmorit të atdheut, Dushan Shametaj, do të prehen pranë varrezave "Dëshmorët e Kombit", ku prehen edhe gjithë dëshmorët e atdheut, që dhanë jetën për çlirimin e vendit. Në emër edhe të ministrit të Mbrojtjes, zotit Niko Peleshi dhe shefit të Shtabit të Përgjithshëm të FA-së, gjeneralmajor Arben Kingji, ju sjell juve, familjarëve, ngushëllimet më të thella dhe mirënjohjen për aktin sublim të dëshmorit të Atdheut Dushan Shametaj.

Dyzetë e dy vite më parë, në dimrin e acartë, në malin e Meçekut, në një stërvitje dimërore të studentëve të Shkollës së Bashkuar të Oficerëve, më 6 shkurt 1981, në një ditë tragjedi, heroizmi dhe solidariteti ushtarak, dhanë jetën në lulen e rinisë 11 ushtarakë, midis tyre, komandanti i batalionit, Dushan Shametaj, shefi i Planëzimit, Çlirim Pulaj, pedagogu i taktikës, Nikollaq Bero dhe studentët: Aleko Gjoni, Besnik Shehu Bilbil Pashaj, Ilir Gramatikoi, Bujar Ago, Pëllumb Rrapo, Qemal Lika, Nexhip Çoba, të cilët me vendim nr. 2506/2, datë 01.09.1999, të Komisionit Qendror të Statusit "Dëshmor i Atdheut", u shpallën "Dëshmorët e Atdheut".

Familjet e të rënëve, prindërit, bashkëshortet, fëmijët, ashtu si edhe familja e komandant Dushanit përjetuan momente tepër të vështira. Bashkëshortes, Donikës iu desh të përballonte me kurajë jetën me dy fëmijët e saj të mitur, Doljanin dhe Elvanën, por duke qenë krenar për sakrificën sublime të bashkëshortit dhe babait të tyre të paharruar, komandant Dushanit.

Komandanti i batalionit 3-veçari nga fshati Dorëz i Tepelenës, Dushan Fejzi Shameti, së bashku me oficerët Çlirim Pulaj e Nikollaq Bero dhe plot studentë të tjerë, edhe pse nuk ishin në momentin e rënies së ortekut të parë, shkuan në ndihmë të shokëve të tyre studentë dhe në përpjekje për të shpëtuar jetë, dhanë jetën e tyre nga orteku i dytë, më i forti, më i tmerrshmi dhe më tragjiku.

Kanë kaluar vite e do të kalojnë edhe të tjerë, por 11 "Dëshmorët e Fekenit" do të mbeten të paharruar në memorien tonë si ushtarakë, në kujtesën tuaj e të çdo familjari. Emri i tyre sot është lartësuar në emra shkollash e rrugësh, skalitur në libra me poezi, proza e poema".

Në lulishten kryesore të Garnizonit Ushtarak "Skënderbej", është ngritur Memoriali, ku është vendosur një copë shkëmb nga Mali i Meçekut dhe skalitur 11 emrat e tyre. Ndërsa ish-studenti e bashkëmoshatari i tyre, Agron Zerani, njëri nga të mbijetuarit e kësaj ngjarje, në kujtim të tyre, më 6 shkurt të këtij viti, mbolli 11 selvi pranë liqenit të Farkës që simbolizojnë jetën e 11 dëshmorëve. Ata do të mbeten burim frymëzime për brezat e ardhshëm.

Fjalë zemre, malli dhe dhimbjeje do të shprehin dhe shokë e miq të tyre, ashtu si këto vargje poezie:

Komandant Dushani

Lis me tre kurora

Nuk i dilka xhani

Pa zënë bijtë nga dora.

"Kujtimi i dëshmorit Dushan Shametaj do të ngelet i paharruar në kujtesën Tuaj dhe tonën. Ai tani do të prehet akoma më i qetë përkrah dëshmorëve të tjerë të atdheut. Qoftë i paharruar kujtimi dhe akti heroik i dëshmorit Dushan Shametaj!

Lavdi dëshmorëve të Fekenit! Lavdi Dëshmorëve të Atdheut!", - do të mbyllte fjalën e saj gjeneralmajor Manushaqe Shehu.

BALADA E TË NJËMBËDHJETËVE

(Kujtimet të dëshmorëve
skënderbegas që u vranë nga orteku)

Agim Bajrami

Klith` një er` e ftohtë
Në rrëz` të Meçekut
Sikur do t` i zgjojë
Shokët posht` ortekut.

Netëve të gjata
Nën një hën` që qan
Njëmbëdhjet` balada
Shtrirë pran` e pran`.

Njëmbëdhjet` balada
Gatuar me djej
Me zjarre nga vatra
Shkolla "Skënderbej".

Ku u nisët bij
Atë dit` mortore,
Qielet ngjyrë gri
Me sy prej dëbore.

Flokëshprishur nga era
Pabesi e shtegut
Me këmb` mbi humnera
Dhe grack` e ortekut.

Nën vështrim të malit
Mbështjellë prej murrilanit
Se nuk din` të ndalen
Bijt` e partizanit.

Ballet mbushur yje
Poezi rinie
Dimri nëpër pyje
Shfryn mllef xhelozie.

Shfryn mllef xhelozie
Ndaj dhe ngrihka leqe
Ah ju bij lirie
Ç` ju zu or` e keqe.

Në mal të Meçekut
Ç` tmerr ju panë sytë
Nën klithm` të ortekut
Sulmuan stuhitë.

Sulmuan stuhitë
Me kthetra mizore
Feken si s` t` u dhimbs
Nikua që na more.

Kur rrëmbeve Limon
Si se pyete zemrën
Mbi gjoks bashk` me yllin
Kish një vjersh` për nënën.

Po Qemalin bir
Me vështrim si dele
Frymojnë` prej pranverës.

Sa kish ndar` për shokët
Një grusht karamele.

Karamele morti
Të verdha si ftua

Në mosh` të mëngjesit
I dhe vdekjen grua.

Krisma ngre kushtrimin
Gjaku skuq mbi tokë

Dyqind kryetrima
Për njëmbëdhjetë shokë.

Jeta sfidon vdekjen
Me sy dashurie

Sa zbulojn` Alekon
Një shok` tjetër bie.

Na iku Bujari
Me shpirt prej poeti

Në sup të Bilbilit
Çast` i mbram` e gjeti.

Komandant Dushani
Lis me tre kurora

Nuk i dilka xhani
Pa zënë bijtë nga dora.

Si t` i mbroj nga vdekja
Nga bora me gurë

E çfarë bën` më tepër
Vëllezërit Dioskurë?

Nën këng` elegjie
Prehet monopatit

Trimi Nexhip Çopa
Që u ngrit prej shtratit.

S` mund të rrinte brenda
E si mund të rrinte?

Kur vdekja tinzare
Shokët radhë i shtrinte.

Ilir Gramatiko
Pëllumbi, Besniku

Vdekjen vun` përpara
Pa dridhje qerpiku.

Mben` të gjith` atje
Me vështrim nga prita

T` i tregojn` mëngjesit
Shtigjet nga vjen drita.

Në mal të Meçekut
Në buz` të humnerës

Njëmbëdhjetë balada
Frymojnë` prej pranverës.

74 vite art, botime, shtyp periodik, rrugëtimi në dekada i QKMBMMFA

Shtëpia e Ushtarakëve është e lidhur ngushtësisht me ndryshimet dhe zhvillimin e Forcave të Armatosura. Ajo nisi rrugëtimin e saj në një ndërtesë krejt të veçantë në Rrugën e Kavajës, e projektuar dhe e zbatuar nga inxhinieri i Armës së Xhenios të Ushtrisë Mbretërore Shqiptare, major Dhimitër Dhespoti.

Shefi i parë i "Shtëpisë së Oficerëve ishte kapiteni i Klazit I, Fehmi Poshi, oficer intendenca i Komandës së Mbrojtjes Kombëtare.

Pas lirim të njëjtën ndërtesë, më 14 nëntor 1947, u përrua "Shtëpia Qendrore e Ushtrisë Kombëtare Shqiptare". Ajo, së bashku me hotel "Internacional", që shërbente për ngrënien e fjetjen e oficerëve beqarë, lulishten në qendër dhe me sallën 300 vendesh e kino-teatrit dhe më pas "Estradës së Ushtarit" (1952), përbënin një kompleks të plotë shërbimesh për kohën, për të gjithë ushtarakët e Ushtrisë Kombëtare Shqiptare.

Pararendës i strukturës së "Shtëpisë Qendrore" ishte seksioni i Artit, në të cilin bënte pjesë Kori i Ushtrisë, Banda Frymore dhe Teatri, të cilët kishin kohë që kishin filluar aktivitetin e tyre artistik, e më pas seksioni për "Shkollat dhe arsimimin", seksioni i "Prapavijës", Klubi Sportiv "Partizani" dhe Laboratori Fotografik. Kjo organikë e miratuar përbëhej nga rreth 130 veta, numër ky që herë-herë rritej, sepse në korin e ushtrisë përfshiheshin edhe ushtarë të shërbimit të detyrueshëm ushtarak.

Pjesë e misionit të këtij institucioni, për gati një dekadë rresht, krahas gjallërimit të jetës artistike në Ushtrinë Shqiptare nga grupet artistike, ishte edhe dhënia e ndihmës së domosdoshme, të kualifikuar e konkrete nga të gjithë sektorët kundër analfabetizmit, që gati mbretëronte në radhët e Ushtrisë Shqiptare, si dhe arsimimi, kulturimi e mësimi i gjuhëve të huaja nga ana e oficerëve të sapo dalë nga lufta.

I vetmi grup artistik i këtyre viteve, "Kori i Ushtrisë", jepte koncerte e shfaqje jo vetëm në "Shtëpinë e Oficerëve", por edhe kinematë qytetëse "Kosova" e "Nacional", duke plotësuar kërkesat e shumta nga i gjithë populli i Tiranës, për të arritur në koncertin kulmues me këngë partizane, patriotike e popullore dhe në fund me "Castadivën" e kënduar nga Tefta Tashko Koço.

Turnetë artistike vijuan edhe në aksionet e rinisë, në rrugën Kukës-Peshkopi, hekurudhën Durrës-Tiranë, në kantierin e tharjes së kënetës në Maliq, në kanal "Naum Panxhi", por edhe në qytetin e Ohrit e më pas në atë të Shkupit, për shqiptarët me banim në këto qytete së bashku me Grupin e Valleve ('47).

Banda e Ushtrisë, përveç se ishte një aset i çmuar, në krijimtarinë dhe ekzekutimin e muzikës shqiptare, ishte prezente në koncertet e saj, në ceremoni e manifestime të panumërta, në përkujtimin e ngjarjeve historike kryesore, në parada apo edhe në pritjet protokollare të Shtetit Shqiptar. Kjo trupë artistike profesioniste u kthye në furnizuese e të gjitha institucioneve të tjera artistike shtetërore.

Klubi Sportiv "Partizani", pjesë e "Shtëpisë Qendrore të Ushtrisë Kombëtare Shqiptare" dhe një ndihmesë të rëndësishme në organizimin dhe zhvillimin e lëvizjes fiskullore e sportive në Garnizonin e Tiranës dhe në reparte të tjera të Ushtrisë Shqiptare.

Laboratori Fotografik, si pjesë e propagandës figurative me vlera dokumentare artistike dhe edukuese për ushtrinë, filloi menjëherë aktivitetin me pastion e këmbëngulje, duke grumbulluar negativët e Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare dhe të jetës partizane, duke hedhur themelet e fondit arkivor.

Në dhjetor të vitit 1949, "Shtëpia Qendrore e Ushtrisë Kombëtare Shqiptare" përbëhej nga Ansambli i Këngëve dhe i Valles, Kori e Grupi i valleve; Seksioni i muzikës, Banda e Orkestra Simfonike; Teatri, Kinemaja, Seksioni i Arsimimit, Biblioteka, Seksioni i Fizkulturës, skuadra e futbollit, basketbollit, volejbollit, atletikës së lehtë dhe të rëndë, shahu, noti e motoçiklizmi; Seksioni i shërbimeve, e në përmblyje e plotësonte ai i ushqimit social, pra Bufëja, e cila nga viti 1968, nuk u bë pjesë e kësaj strukture. E gjithë kjo strukturë përbëhej nga një efektivi prej 253 vetash, të cilët 13 ishin oficerë dhe 240 nëpunës civilë.

Tërësia e trupave, artistike, sportive, qendrat lëvizëse të agjitacionit në reparte e njësitë, por edhe në stërvitjet e mëdha me trupa për kohën, shtypi, shfaqjet e filmave kinematografikë, propaganda figurative dhe botimet albumeve e fletëpalosjeve, të përgatitura nga "Shtëpia Qendrore e Ushtrisë Popullore" (SHQUP), luajtën rol të rëndësishëm në edukimin ideo-artistik e sportiv, jo vetëm për repartet e garnizonit të Tiranës, të Ushtrisë Shqiptare, por edhe në skenat e ambientet, ku qytetarë të shumtë ndiqnin aktivitetet, në kushtet e realitetit shqiptar të kohës.

Nga kjo punë me strukturë komplekse, për nga funksionet që kryente, e organizuar dhe intensive në radhët e të rinjve, që kryenin e përfundonin shërbimet ushtarake, dolën mjaft artistë, këngëtarë, kompozitorë të shquar dhe sportistë të talentuar, në sferat e ndryshme të jetës e të mjeshhtërisë fiskullore e sportive.

Në vitet '50-'60 të shek. XX, pati ndryshime të ndjeshme në organikat e SHQUP-it, në vitin 1958 u suprimua Teatri i Ushtrisë e një vit më pas, Klubi Sportiv "Partizani", Ansambli i Ushtrisë dhe Banda e Ushtrisë u shkëputën nga ky institucion, për t'u rikthyer përsëri, këto dy të fundit në vitin 1966.

Në vitet 1962-1964, SHQUP-i u vendos në godinën e korpusit parlamentar të Akademisë së Shkencave, të cilat shërbyen për zhvillimin e veprimtarive të shumta të organizuara nga ky institucion. Në këto ambiente ndodhej edhe Biblioteka me rreth 20.000 tituj librash. Më pas SHQUP-i u vendos përkohësisht në ambientet ku sot është Banka Kombëtare Shqiptare dhe si sallë për koncerte shërbeu godina që

ndodhej mbas Komandës së Gardës.

Në vitet '60, në SHQUP ndërvepronin Sektori Metodik, i Kulturës, i Propagandës, i Krijimtarisë, Biblioteka dhe Dega e Mbështetjes.

Në tërësi këta sektorë kanë luajtur një rol të rëndësishëm në zbatimin e misionit që përçonte ky institucion nëpërmjet formave të ndryshme, për t'i bërë sa më efektive krijimtaritë në sferën e gjerë të propagandës, ndihmës metodike nëpër reparte, diafilmat me pamje nga stërvitjet e ndryshme, gathmërisë, jetës ushtarake, përgjithësimet e përvojës së përparuar me botimet që prodhonte SHQUP-i etj. Një vend të rëndësishëm zinte organizimi nga drejtuesit e edukimit, të vizitave e të ekskursioneve në fshatrat ku bëhej kolektivizimi, në aksionet ku ndërtoheshin hekurudhat, në hidrocentrale, takimet me shkrimtarë të ndryshëm, por edhe me të dalluarit në ushtri.

Më 10 korrik 1968, u përrua godina e re pranë Urës së Lanës, tek rruga e Elbasanit, në të cilën u vendosën dy drejtori ndërvepruese, SHQUP-i në katin e dytë dhe në katin e parë Drejtorja e Ushqimit Social, që në zhargonin përditshëm njihet "Shqipëria e Re",

Në këtë qendër të re ndodheshin dy salla, njëra me 204 vende uljeje dhe skenë dhe tjetra me 50 vende, holli kryesor për vendosje ekspozitash tipologjike, si dhe për organizimin e homazheve për ushtarakë dhe personalitete të tjerë shtetërorë. "Shtëpia Qendrore e Oficerëve" mbante peshën kryesore të aktiviteteve të natyrave të ndryshme në shkallë ushtrie por edhe për aktivitetet e argëtimit me familjet dhe fëmijët e ushtarakëve, sidomos ditëve të shtuna, të diela dhe ditët festive.

Vitet '70-'80, u shoqëruan me ndryshime strukturore të SHQUP-it, u suprimua sektori i krijimtarisë dhe sektori i prodhimit kinematografik, krijuar në vitin 1976, i cili iu kalua Kinostudios "Shqipëria e Re", u formua sektori metodik, u bënë spastrime e seleksionime në fondin e bibliotekës.

Në këtë periudhë, me rastin e përvjetorëve të shumtë të festave të ndryshme historike, aktivitetet e Orkestrës Frymore, Ansambllit të Ushtrisë, dhe Estradës së Ushtarit ishin të shumta. Krahas tyre SHQUP-i organizonte shpërndarjen e shtypit, aktivitete kulturore, artistike, shfaqje filmash me pjesëmarrësit e paradave, stimuj moral, propagandimi i të dalluarve, fletëpalosje të ndryshme, shfaqje të përbashkëta me institucionet artistike të Shtetit, të cilat rezultuan në 100 koncerte e shfaqje artistike, disa ekspozita fotografike, 60 shfaqje kinematografike në njësitë e repartet e Ushtrisë.

SHQUP-i organizoi edhe festivalin e filmit me tematikë për mbrojtjen, ekspozita fotografike me tematika: "Për mbrojtjen", emisione muziko-letrare e artistike, ligjërata "Pasqyrimi i mbrojtjes së atdheut në letërsinë artistike", diskutime krijuese "Aktivitetet kulturore-artistike dhe lidhja e tyre me jetën, stërvitjen, disiplinën dhe gatishmërinë në Ushtrinë Shqiptare", etj.

Gjatë vitit 1985, trupat artistike u shkëputën nga drejtimi i SHQUP-it dhe formuan komandë më vete dhe pas dy vitesh edhe Shkolla e Lirë Ushtarake e Kinostudios "Shqipëria e Re", me përjashtim të Komandës së Batalionit Artistik, që vijoi të qëndronte në vartësi të SHQUP-it.

Trupat artistike të SHQUP-it, Ansambli i Ushtrisë, Orkestra Frymore dhe Estrada e Ushtrisë, si shkolla të para profesioniste të artit shqiptar, kryen një veprimtari të gjatë artistike në 50 vite (1944-1994), duke dhënë 6000 koncerte, si brenda dhe jashtë Shqipërisë, ndërsa

Sektori i prodhimit kinematografik, 1967-1974, prodhoi rreth 50 filma dokumentarë ushtarakë, propagandistikë dhe mësimorë.

Që nga viti i krijimit të SHQUP-it e në vijimësi, ndryshimet që ajo ka pësuar në strukturën e saj, janë të lidhura ngushtë me domosdoshmërinë e realizimit sa më të mirë të misionit të këtij institucioni. Struktura organizative dhe organika që ka patur kjo Pasuri e Rëndësishme Kombëtare, mesatarisht ndër vite ka rezultuar me një personel prej rreth 200 vetash.

Reformave të shumta në Forcat e Armatosura, në vitet '90 e më pas, përfshinë institucionin e Shtëpisë Qendrore të Ushtrisë, e cila qysh në fillim, me rikonceptimin e misionit të saj, pësoi ndryshime jo vetëm në riemërtimet e saj të herëpashershme por u shoqëruan edhe me shkurtime në strukturë e personel. Ndërkohë u rivendosën gradat ushtarake, u hoq funksioni i komisarit politik dhe i sekretarit të partisë dhe u vendos ligji i depolitizimit dhe i departizimit të institucionit.

Pas kalimit në "Qendër të Kulturës të Ushtrisë" ('92), u rikonceptua "Ansambli i Ushtrisë" dhe "Estrada e Ushtarit" ('93), e në vend të tyre u ringrit Grupi artistik, që së bashku me Orkestrën Frymore të Ushtrisë, vijuan aktivitetet e tyre nëpër repartet e ndryshme të Ushtrisë Shqiptare, por edhe në stërvitjet e përbashkëta të zhvilluara në kuadrin e Marrëveshjes për Partneritetin për Paqe, koncerte për forcat shumëkombëshe që erdhën në Shqipëri në 1997 etj.

Në përbërje të këtij institucioni (administrata, biblioteka, grupi artistik, orkestra frymore: 86 veta) u përfshi edhe Qendra e Foto-Filmit të Ushtrisë ('97), e cila u fuqizua me aparatura televizive ('93), duke prodhuar rreth 20 filma dokumentarë dhe një numër të madh kronikash televizive, duke konkurruar edhe në Festivalin Ndërkombëtar të filmit ushtarak në Rumani, i vlerësuar e "Çmim Special".

Në dekadën e parë të "Shekullit të Ri", të përgatitjes dhe futjes në NATO, Institucioni, tashmë me emrin "Qendra e Kulturës, Medias dhe Botimeve të Mbrojtjes", ashtu si dhe FASH-i pësuan ndryshime thelbësore, qysh nga misioni i saj, i cili përcaktonte: "Informimi i qytetarëve dhe efektiveve të Forcave të Armatosura të RSH-së, mbi aktivitetin që zhvillojnë këto forca, operacionet e tyre në kohë paqe, në konflikt apo luftë, edukimi i efektiveve të FA-së e ndjenjat e patriotizmit, virtytet qytetare dhe vlerat e lirisë e demokracisë".

Bashkëpunimi e përafrimi me Strukturat e NATO-s ndikuan edhe në riorganizimin e "Qendrës së Kulturës, Medias dhe Botimeve të Mbrojtjes", i cili u ngrit në nivel drejtorie, si: Marrëdhënie me Publikun dhe informim, Drejtorja e Publikimeve, Drejtorja e Aktiviteteve dhe Marrëdhënieve me Komunitetin, Drejtorja e Aktiviteteve Sportive, që rroknin rreth 129 veta.

Me kalimin në strukturën e re organizative dhe vendosjen në planin e përhapjes së FARSH-së (2014), ky institucion me urdhër nr. 615, datë 23.07.2014, mori emërtimin "Qendra e Kulturës, Medias, Botimeve të Mbrojtjes; Muzeu dhe Shtëpitë e Pushimit të Ushtarakëve", me përbërje: Drejtorja e Kulturës, Medias dhe Botimeve, Drejtorja e administratës dhe shërbimeve, Muzeu i FA-së dhe Shtëpitë e Pushimit të Ushtarakëve, me personel rreth 157 veta.

Mbështetur në urdhrin nr. 1217, dt. 09.10.2016, ky institucion u emërtua "Qendra e Kulturës, Medias, Botimeve të Mbrojtjes, Muzeut të FA-së", i cili vijon aktivitetin për realizimin e misionit të saj.

N/KOL (R) MSC. KANAN HIMAJ

Strategjia e Sigurisë së Republikës së Shqipërisë është dokumenti themelor i politikës sonë të sigurisë dhe një kornizë referimi për strategjitë dhe politikat e tjera që lidhen me sigurinë tonë. Ai përcakton parimet dhe drejtimit thelbësore të politikës sonë të sigurisë që janë të detyrueshme për të gjitha organet e shtetit dhe të administratës publike. Rishikimi i Strategjisë të Sigurisë shërben si udhërrëfyes për vendimet strategjike si dhe për punën e përditshme në të gjitha nivelet e sistemit tonë të sigurisë, duke përfshirë ato shumë themelore. Zbatimi i tij rishikohet rregullisht në bashkëpunim me autoritetet përgjegjëse.

Strategjia e Sigurisë është dokumenti i Qeverisë i hartuar në konsultim me stafin e Presidentit të Republikës së Shqipërisë dhe Kuvendin e Republikës së Shqipërisë. Qëllimi është të kërkohej qasje jopartiake për çështjet e sigurisë. Gjithashtu, autorët marrin të dhëna nga komuniteti shqiptar i sigurisë, duke përfshirë sektorët joqeveritar si dhe ata qeveritarë. Kornizat kryesore të referencës janë Koncepti Strategjik i NATO-s, 2022 dhe dokumente Strategjike të BE-së. Ajo ndërtohet në përputhje me Kornizën Strategjike të Republikës së Shqipërisë 2030, një dokument që përcakton një vizion të përgjithshëm strategjik dhe synime për zhvillimin e Shqipërisë në planin afatgjatë.

Strategjia jonë e Sigurisë bazohet në vlerat dhe standardet ligjore të parashikuara në legjislationin tonë kushtetues: Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, Karta e të Drejtave dhe Lirive Themelore, Akti Kushtetues (për sigurinë e Shqipërisë), dhe legjislationi tjetër që zbaton standardet kushtetuese. Për më tepër, Strategjia e Sigurisë pasqyron angazhimet tona ndaj aleatëve tanë dhe angazhimet e tjera ndërkombëtare që rrjedhin nga anëtarësimi i Shqipërisë në Organizatën e Traktatit të Atlantikut të Veriut (NATO), synimi për anëtarësim në Bashkimin Evropian (BE), Kombet e Bashkuara (OKB) dhe Organizatën për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE).

Koncepti Strategjik i Aleancës është dokument referues për Procesin e Planifikimit të Mbrojtjes NATO (NDPP), i cili në thelb është dokumenti që përcjell formën, përmbajtjen, axhendën, kapacitetet dhe qëndrimet themelore të strategjisë së sigurisë kolektive (NATO, BE, etj.).

Në këtë kuadër, rishikimi i dokumenteve kryesore të sigurisë dhe mbrojtjes duhet të bazohet fort në atë çka përcjellin dokumentet e organizmave të sigurisë ndërkombëtare. Në momentet më të rëndësishme për sot dhe në të ardhmen mbetet që në thelb të procesit të rishikimit është Strategjia e Sigurisë Kombëtare. Si e tillë, ajo do të përcjellë mesazhe domethënëse për sigurinë, vendin dhe shoqërinë shqiptare. Burimi kryesor i kërcënimeve është situata shumë e përkeqësuar ndërkombëtare me ndikime edhe për vendin tonë. Është për t'u vlerësuar situata, Lufta e Rusisë kundër Ukrainës, e cila i ka dhënë fund periudhës së paqes, stabilitetit dhe bashkëpunimit pas përfundimit të Luftës së Ftohtë. Mbetet e rëndësishme të kuptohet që Rusia vepron qëllimisht kundër stabilitetit politik, ekonomik dhe social të rajonit dhe përkrahësit me ndikime edhe për Shqipërinë. Pra, kjo përbën një kërcënim për sigurinë tonë.

Shqipëria punon së bashku me aleatët e saj për sigurinë e vendit, e cila do të investojmë në çdo aspekt të sigurisë sonë. Rusia dhe Kina ndajnë të njëjtin interes – të dobësojnë ndikimin dhe unitetin e vendeve demokratike. Kjo konkurrencë sistematike është e një natyre afatgjatë.

Në këtë kuadër, Shqipëria duhet të jetë në gjendje t'i rezistojë ndikimeve armiqësore në sferën kibernetike, informative, ekonomike dhe të inteligjencës. Shqipëria duhet të përgatitet tërësisht për mundësinë që ajo të përballojë një konflikt të armatosur së bashku me aleatët.

Gjithashtu, ajo duhet të jetë e përgatitur për t'u përballur me emergjencat dhe situatat e krizës, duke përfshirë krizat afatgjata, të shkaktuara nga ndryshimet klimatike ose ngjarje të jashtëzakonshme të shkaktuara nga njeriu.

Siguria jonë është e ndërlidhur me sigurinë dhe stabilitetin në fqinjësinë. Anëtarësimi në NATO dhe rruga për në BE është i një rëndësie kritike për Shqipërinë. Një kërcënim për një aleat është një kërcënim për Shqipërinë.

Strategjia e Sigurisë më së shumti respekton strukturën e krijuar të paraardhësve të saj të miratuar në 2014. Logjika është vlerësimi i interesave tona relativisht të qëndrueshme të sigurisë në kontekstin e mjedisit të sigurisë që ndryshon në mënyrë dramatike. Konfrontimi na tregon se cila strategji është më e përshtatshme për të promovuar interesat tona të sigurisë këtu dhe tani; dhe strategjia, nga ana tjetër,

Strategjia e sigurisë kombëtare, dimensionin e sigurisë dhe mbrojtjes kolektive

na tregon në terma të përgjithshëm se cilat mjete duhet të përdorim. Duke u larguar nga dokumentet e mëparshme, autorët përfshijnë një kapitull të ri mbi fushat me interes strategjik, ku do të nevojitet punë e mëtejshme për politikat.

Kryefjala e kësaj Strategjie të Sigurisë është një qasje e të gjithë qeverisë dhe e gjithë shoqërisë. Secili prej nesh duhet të bëjë pjesën e tij ose të saj për sigurinë tonë. Me këtë në mendje, autorët bënë përpjekje për ta bërë këtë Strategji të Sigurisë të drejtpërdrejtë dhe të lehtë për t'u lexuar.

Mbrojtja e vendit tonë varet nga pjesëmarrja jonë në sistemin e mbrojtjes kolektive të NATO-s, si e vetmja organizatë e gatshme dhe e aftë për të mbrojtur territoret, sovranitetin dhe integritetin territorial të anëtarëve të saj. Ne marrim pjesë aktive në përpjekjet për të forcuar qëndrimin parandalues dhe mbrojtës të Aleancës kundër çdo kundërshtari në të gjitha fushat operacionale në tokë, në det, në ajër, si dhe në hapësirën kibernetike. Ne e shohim objektivisht forcimin e aftësisë mbrojtëse në mënyrë që të jemi aleatë të përgjegjshëm dhe të besueshëm, duke kontribuar në pjesën e duhur në mbrojtjen kolektive të NATO-s. Për shkak të vendndodhjes së saj gjeografike, Shqipëria ka një rol të rëndësishëm në parandalimin dhe mbrojtjen kolektive në kontekstin e operacioneve të mbrojtjes kolektive në pjesën e rajonit tonë të Ballkanit Perëndimor. Në këtë kontekst, ne vlerësojmë mjedisin e sigurisë në zonën euroatlantike, duke nxjerrë në evidencë edhe kontributet e BE-së për sigurinë e vendit tonë në kuptimin e gjerë, duke qenë një aktor i fortë politik dhe i sigurisë. Në këtë kuadër vendi ynë mbështet organizmat e sigurisë, sidomos Politikën e Përbashkët të Sigurisë dhe Mbrojtjes të BE-së dhe, brenda kornizës së saj, duke respektuar qasjen ndaj rolit kyç të NATO-s në mbrojtjen kolektive. Shqipëria promovon një rritje të vazhdueshme të bashkëpunimit BE-NATO, si dhe zhvillimin e dialogut të sigurisë BE-Shtetet e Bashkuara.

BE-ja është platforma jonë kryesore për parandalimin dhe reagimin e koordinuar ndaj një game të gjerë kërcënimesh të sigurisë si ndryshimi i klimës dhe migrimi i paligjshëm. Shqipëria merr pjesë aktive në Mekanizmin e Mbrojtjes Civile të BE-së dhe mbështet përpjekjet për të reduktuar rrezikun nga fatkeqësitë.

Ajo që është e rëndësishme për sigurinë e Shqipërisë në kontekstin global është që rregullat ndërkombëtare, standardet dhe institucionet e bazuara në bashkëpunim duhet të mbahen në fuqi dhe se komuniteti ndërkombëtar duhet të përgjigjet me forcë, kur dhuna përdoret në shkelje të Kartës së OKB-së. Vendi ynë punon vazhdimisht për të mbrojtur paqen dhe sigurinë, për të nxjerrë pasojat politike dhe të tjera nga shkeljet e ligjit ndërkombëtar dhe për të mbrojtur demokracinë, të drejtat e njeriut dhe shtetin e së drejtës.

Shqipëria merr pjesë aktive në parandalimin dhe luftimin e terrorizmit. Ne kontribuojmë në aktivitetet kundër-terroriste të organizatave ndërkombëtare, mbi të gjitha të NATO-s dhe BE-së,

duke shkëmbyer informacione, duke ndërtuar aftësitë e nevojshme, duke marrë pjesë në operacione dhe misione dhe duke promovuar bashkëpunimin me partnerët.

Vendi ynë ndihmon vendet e saj partnere në zhvillimin e aftësisë të tyre për t'u përballur me kërcënimet e terrorizmit dhe radikalizmit në terren, për të adresuar shkaqet rrënjësore dhe, më e rëndësishmja, për të promovuar qeverisjen e mirë dhe zhvillimin socio-ekonomik në rajonet e cenushme. Ndiham jonë ndihmon në parandalimin e rritjes së rrezikshme të terrorizmit dhe radikalizmit, duke përfshirë ndikimet e mundshme në shoqërinë tonë. Shqipëria ka miratuar masa parandaluese dhe legjislative në të gjithë sistemin kundër terrorizmit në përputhje me strategjinë e vendeve partnere. Ne kemi marrë hapa për të mbrojtur njerëzit, infrastrukturën kritike dhe objektivat e tjerë të cenushtëm ndaj sulmeve terroriste. Ne kemi vendosur të përmirësojmë shkëmbimin e informacionit me aleatët tanë në NATO, mbrojtjen tonë të kufijve dhe luftën tonë kundër financimit të terrorizmit dhe përdorimit të terrorizmit të teknologjive të reja.

Shqipëria ka rregullime të nevojshme për pjesëmarrje aktive në misionet e NATO-s, BE-së dhe OKB-së dhe koalicionet e njehershme që merren me një gamë të gjerë krizash në fazat para konfliktit dhe pas konfliktit. Ne i përbushim këto angazhime në përputhje me qasjen tonë të integruar ndaj operacioneve të menaxhimit të krizave. Ne ndihmojmë në ndërtimin e kapaciteteve të sigurisë dhe mbrojtjes në vendet tona partnere, siguria dhe qëndrueshmëria e të cilave është e rëndësishme për interesat e sigurisë së Shqipërisë. Për këtë qëllim, ne zhvillojmë aftësinë për të vendosur forcat tona të armatosura dhe ekspertët civilë në misionet dhe operacionet e ndërtimit të kapaciteteve, të fokusuar në ndërtimin e aftësive të sigurisë dhe mbrojtjes, veçanërisht në kryerjen e misioneve stërvitore dhe furnizimin me materiale.

Kur parandalimi i krizës dhe zgjidhja paqësore dështojnë, Shqipëria bashkohet me masat shtrënguese në përputhje me angazhimet e saj në NATO, BE dhe me parimet e Kartës së OKB-së. Për më tepër, aty ku lejojnë kapacitetet tona, ne mund të kontribuojmë me burime civile dhe ushtarake në operacione të tjera paqeje që janë në përputhje me interesat tona, edhe nëse ato mbeten jashtë fushëveprimit të angazhimeve tona të bazuara në traktat dhe/ose nëse ato nuk adresojnë një kërcënim për Shqipërinë. Vendi ynë do të jetë i gatshëm të kontribuojë në masat shtrënguese të bashkësisë ndërkombëtare që synojnë të parandalojnë shkeljet e rënda të të drejtave të njeriut dhe mbi të gjitha gjenocidin dhe krimet e tjera kundër njerëzimit. Në këtë drejtim, Republika e Shqipërisë mbështet zhvillimet dhe të drejtat e Kosovës.

Procesi i planifikimit të dekamtrave të rëndësishme të sigurisë dhe mbrojtjes do të jenë rezultat i bashkëpunimit ndërmjet institucioneve qeveritare dhe jo qeveritare. Institucionet kërkimore dhe shkencore kanë një rol të veçantë për të sjellë në vëmendje problemet e reja dhe qasjet më të përshtatshme për sigurinë e vendit dhe shoqërisë sonë.

Përshatja: MIMOZA GOLIKJA

Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s Jens Stoltenberg mori pjesë në takimin e Këshillit të Punëve të Jashtme të Bashkimit Evropian me ministrat e Mbrojtjes të BE-së në Bruksel, më 14 nëntor 2023, për të diskutuar mbrojtjen e infrastrukturës kritike nënujore dhe rëndësinë e mbështetjes së vazhdueshme për Ukrainën. Sekretari i Përgjithshëm theksoi se sabotimi i tubacioneve “Nord Stream” vitin e kaluar dhe dëmtimi i fundit në tubacionin “Balticconnector” dhe kabllo, tregojnë se infrastruktura është e cenueshme dhe se kërcënimet janë reale dhe në zhvillim.

Që nga këto incidente, NATO ka rritur patrullimet ajrore dhe detare dhe ka rritur praninë në Detin Baltik dhe atë të Veriut. Në Samitin e Vilniusit në korrik, aleatët ranë dakord të krijojnë një qendër të re mbi infrastrukturën kritike nënujore në Komandën Detare të NATO-s në Mbretërinë e Bashkuar. NATO dhe Bashkimi Evropian kanë krijuar gjithashtu një grup pune për qëndrueshmërinë e infrastrukturës kritike. “Infrastruktura kritike është e rëndësishme dhe është një fushë ku ne e shohim edhe një herë rëndësinë, si dhe rëndësinë e bashkëpunimit ndërmjet NATO-s dhe Bashkimit Evropian”, - tha Sekretari i Përgjithshëm.

Për situatën në Ukrainë, Stoltenberg theksoi se luftimet intensive vazhdojnë. “Situata në fushën e betejës është e vështirë dhe kjo thjeshtë e bën edhe më të rëndësishme që ne të mbështesim dhe të rrisim mbështetjen tonë për Ukrainën, sepse ne nuk mund të lejojmë që presidenti Putin të fitojë”, - tha Sekretari i Përgjithshëm. “Ukraina duhet të mbizotërojë si një komb sovran i pavarur në Evropë dhe është në interesin tonë të mbështesim Ukrainën”, - tha ai.

Ndërsa duke marrë pjesë në takimin me Kolegjin e Komisionerëve të BE-së në Bruksel, një ditë më pas, më 15 nëntor 2023, Sekretari i Përgjithshëm falënderoi Presidenten e Komisionit Evropian Ursula von der Leyen, si një forcë shtytëse e partneritetit NATO-BE. Ai tha se të dyja organizatat kanë shumë të përbashkëta, ndajmë të njëjtat vlera dhe përballem me të njëjtat sfida. Stoltenberg theksoi se NATO dhe BE kanë bërë më shumë së bashku këtë vit, duke përfshirë punën drejt stabilitetit të qëndrueshëm në Ballkanin Perëndimor, trajtimin e dezinformimit dhe avancimin e partneritetit të tyre strategjik në fusha si lëvizshmëria ushtarake, kibernetike dhe hapësira. Sekretari i Përgjithshëm tha se të dyja organizatat i dërguan një mesazh të fortë Presidentit Putin se do të qëndrojnë pranë Ukrainës për aq kohë sa të duhet.

Kujtojmë se NATO dhe BE nënshkruan në janar të 2023 një deklaratë të re të përbashkët për të adresuar një gamë më të gjerë çështjesh, duke përfshirë rritjen e konkurrencës gjeostrategjike, elasticitetin dhe mbrojtjen e infrastrukturës kritike. Ata ngritën gjithashtu një Task-Forcë NATO-BE për Rezistencën e Infrastrukturës Kritike për të reduktuar dobësitë dhe varësitë nga regjimet autoritare si Rusia dhe Kina dhe për të rritur elasticitetin e zinxhirëve të furnizimit dhe teknologjisë. Sekretari i Përgjithshëm tha se lufta në Ukrainë tregon nevojën për të rritur prodhimin industrial të municioneve kryesore dhe përshëndeti përpjekjet e BE-së për të rritur kapacitetin e prodhimit dhe prokurimin e përbashkët. Stoltenberg tha se “Ndërsa paqëndrueshmëria rritet me luftërat brutale në Ukrainë dhe Lindjen e Mesme, me kërcënimin e vazhdueshëm të terrorizmit, krizën klimatike dhe regjimet autoritare që kërcënojnë rendin ndërkombëtar, ne kemi nevojë për institucione të forta si NATO dhe Bashkimi Evropian”. Ai theksoi se “së bashku, Evropa dhe Amerika e Veriut mund të mbrojnë vlerat tona demokratike, t’i mbajnë njerëzit tanë të sigurt dhe kombet tona të forta”.

Mbrojtja e infrastrukturës kritike nënujore të NATO-s dhe Ukraina

“Tema e këtij mëngjesi është infrastruktura kritike nënujore”, - u tha Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s Jens Stoltenberg gazetarëve në deklaratën e tij në hyrje të takimit të Këshillit të Punëve të Jashtme të Bashkimit Evropian me ministrat e Mbrojtjes. “Ne pamë incidentin muajin e kaluar në Detin Baltik ku u dëmtuan një gazsjellës dhe kabllo e internetit dhe kjo na ka kujtuar cenueshmërinë, por edhe rëndësinë e kësaj lloji infrastrukturë dhe NATO i ka trajtuar këto kërcënime për shumë vite, por pas incidentit, apo dëmtimit, fillimisht kundër tubacioneve të Rrjedhës së Veriut dhe tani edhe lidhësit të Baltikut, ne jemi rritur ndjeshëm me më shumë patrulla detare me më shumë avionë patrullimi detar, dhe gjithashtu me dronë për të rritur praninë tonë në Baltik dhe Detin e Veriut”, - tha Stoltenberg. “Ne gjithashtu kemi krijuar, ose jemi në proces të krijimit, të një qendre të re në komandën tonë detare në Mbretërinë e Bashkuar, për të koordinuar më mirë përpjekjet e aleatëve, për të punuar me partnerët, për të punuar me Bashkimin Evropian, por edhe për të punuar me sektorin privat për të shkëmbyer më mirë informacion dhe për të përshpejtuar se çfarë duhet bërë për të mbrojtur infrastrukturën kritike nënujore”, - tha ai.

Në fillim të këtij viti, NATO krijoi një grup pune së bashku me Komisionin Evropian për qëndrueshmërinë, duke përfshirë infrastrukturën kritike nënujore. Task Forca ka ofruar mbështetje, kështu që Aleanca tani po punon për zbatimin e të gjitha atyre rekomandimeve. “Infrastruktura kritike është e rëndësishme dhe është një fushë ku ne shohim edhe një herë rëndësinë dhe rëndësinë e bashkëpunimit ndërmjet NATO-s dhe Bashkimit Evropian”, - tha shefi i NATO-s.

Duke folur mbi situatën në Ukrainë ai tha se luftimet intensive vazhdojnë. “Situata në fushën e betejës është e vështirë dhe kjo thjeshtë e bën edhe më të rëndësishme që ne të mbështesim dhe të rrisim mbështetjen tonë për Ukrainën, sepse nuk mund të lejojmë që

Infrastruktura kritike nënujore e NATO-s përballet me kërcënime të sigurisë

presidenti Putin të fitojë. Ukraina duhet të mbizotërojë si një komb sovran i pavarur në Evropë dhe është në interesin tonë të mbështesim Ukrainën”, - tha Stoltenberg.

Duke iu përgjigjur pyetjes, lidhur me zërat nëse Ukraina duhet të kërkojë negociatë me Kremlinin, Sekretari i Përgjithshëm tha se i takon Ukrainës të vendosë se cilat janë kushtet e pranueshme për negociatë dhe më e rëndësishme, cilat janë kushtet e pranueshme për çdo marrëveshje. “Përgjegjësia e aleatëve të NATO-s është të mbështesin Ukrainën për të mbrojtur veten, sepse kjo është gjithashtu në interesin tonë për të treguar se ne jemi në mbrojtje të sundimit të ligjit dhe ligjit ndërkombëtar dhe se po ndihmojmë Ukrainën të luftojë kundër një lufte agresionit. Luftërat janë të paparashikueshme, askush nuk mund të thotë se si dhe kur përfundon kjo luftë, por ajo që mund të themi, - tha Sekretari i Përgjithshëm, - është se gjasat për një rezultat të pranueshëm të negociuar rriten me mbështetjen më të madhe ushtarake që i ofrojmë Ukrainës. Sepse, deri më tani, ne nuk kemi parë një vullnet të vërtetë nga Presidenti Putin për të negociuar një zgjidhje të pranueshme për Ukrainën. Kështu që e vetmja mënyrë për të arritur atje është të bindni Presidentin Putin se ata nuk do të fitojnë në fushën e betejës. Dhe e vetmja mënyrë për ta arritur këtë është duke forcuar kapacitetin ushtarak të Ukrainës, duke ofruar mbështetje dhe për arritur një zgjidhje të negociuar është e rëndësishme të ruhet mbështetja për Ukrainën.

Ndërsa vendet e BE-së kanë premtuar 1 miliard euro deri në mars 2024 për Ukrainën, nga ana tjetër Rusisë në fakt po i dërgohet menjëherë municionin i mjaftueshëm nga Koreja e Veriut. Pyetjes se çfarë do të thotë kjo për situatën në terren dhe se çfarë do të thotë kjo për ukrainasit, Stoltenberg iu përgjigj se aleatët e NATO-s po rritin prodhimin e municioneve. “Kjo është diçka që ne filluam të trajtojmë verën e kaluar dhe aleatët nga Shtetet e Bashkuara në Mbretërinë e Bashkuar, por edhe aleatët e BE-së, Gjermania dhe shumë të tjerë, tani po rrisin prodhimin e municioneve. Sapo vizitova Gjermaninë gjatë fundjavës dhe jam inkurajuar nga mesazhet se po prodhojnë më shumë por edhe po investojnë në rritjen e kapaciteteve prodhuese. Aleati më i madh në këtë prodhim është SHBA-ja, të cilët tashmë kanë bërë investime të mëdha në rritjen e kapaciteteve. Ajo që ne po bëjmë nga ana e NATO-s është se po punojmë me industrinë”, - tha shefi i NATO-s. Në Forumin e Industrisë së NATO-s muajin e kaluar, në Stokholm u vendos bashkimi i forcave mes aleatëve të NATO-s, “ne kemi diçka të quajtur ‘prokurim i përbashkët’, i cili organizohet nga Agjencia për Mbështetjen dhe Prokurimin e NATO-s (NSPA). Ata i kanë të gjitha të vendosura për atë që ne e quajmë kontrata kuadër për 2.4 miliardë dhe prej tyre 1 miliard në kontrata firme. Pra, aleatët e NATO-s po japin mbështetje, po rrisin prodhimin në mënyra të ndryshme. Por ne e shtojmë këtë edhe nga ana e NATO-s”. Ai tha se gjatë vizitës së tij në Gjermani, u njoftua një rritje e konsiderueshme e mbështetjes për Ukrainën.

Lidhur me situatën dhe qëllimin e Rusisë për të zhvendosur një bazë ushtarake të marinës në Abkhazinë tashmë të pushtuar, Sekretari i Përgjithshëm tha se NATO mbështet fuqimisht integritetin territorial dhe sovranitetin e Gjeorgjisë. “Sigurisht, ne nuk pranojmë që këto teritorre të shpëputura mund të përdoren nga Rusia për të krijuar baza ushtarake. Kjo cenon sovranitetin dhe integritetin territorial të Gjeorgjisë dhe tregon edhe njëherë se sa larg është e gatshme të shkojë Rusia për të arritur qëllimet e saj ushtarake në Ukrainë, por gjithashtu tregon se ata janë shtyrë në mbrojtje, sepse ukrainasit në fakt kanë qenë të suksesshëm në sulmin e objekteve detare në Krime dhe, për rrjedhojë, Rusia po kërkon alternativa, duke demonstruar arritjet që kanë bërë ukrainasit në sulmin ndaj Marinës ruse”, - tha Stoltenberg.

Zgjerimi i partneritetit strategjik midis NATO-s dhe BE-së

Pas dy deklaratave të tjera të mëparshme, deklarata e tretë e përbashkët e bashkëpunimit NATO-BE u nënshkrua nga

Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s Jens Stoltenberg, Presidenti i Këshillit Evropian, Charles Michel, dhe Presidentja e Komisionit Evropian, Ursula von der Leyen, më 10 janar 2023 në selinë e NATO-s. Duke folur në një konferencë të përbashkët për shtyp, në atë kohë, Stoltenberg tha se “Ne jemi të vendosur të çojmë partneritetin midis NATO-s dhe Bashkimit Evropian në një nivel tjetër”. Deklarata e Përbashkët synon të forcojë dhe zgjerojë më tej partneritetin strategjik midis NATO-s dhe BE-së, duke u mbështetur në përparimin e paprecedentë në bashkëpunimin midis dy organizatave që nga nënshkrimi i deklaratave të mëparshme në 2016 dhe 2018.

Udhëheqësit vendosën të trajtojnë konkurrencën në rritje gjeostrategjike, çështjet e elasticitetit dhe mbrojtjen e infrastrukturave kritike. Fusha të tjera prioritare të punës do të përfshijnë teknologjitë në zhvillim dhe shkatërruese, hapësirën, implikimet e sigurisë të ndryshimeve klimatike, ndërhyrjet e huaja dhe manipulimin e informacionit. Sekretari i Përgjithshëm nënvizoi se “Deklarata e Përbashkët njeh vlerën e një mbrojtjeje evropiane më të aftë që kontribuon pozitivisht në sigurinë tonë dhe është plotësuere dhe e ndërveprueshme me NATO-n”.

Stoltenberg theksoi gjithashtu rëndësinë e bashkëpunimit NATO-BE në kontekstin e mjedisit të ndryshuar të sigurisë pas pushtimit të Ukrainës nga Rusia. Ai më tej vuri në dukje se partneriteti NATO-BE do të bëhet edhe më i rëndësishëm pasi Finlanda dhe Suedia të bëhen anëtarë të plotë të NATO-s dhe se me anëtarësimin e tyre, NATO do të mbrojë 96% të qytetarëve në Bashkimin Evropian dhe një pjesë më të madhe të territorit të saj se kurrë më parë.

Nga ana tjetër një Raport Përfundimtar të Vlerësimit të prodhuar nga Task Forca NATO-BE për Rezistencën e Infrastrukturës Kritike, NATO dhe BE e kanë publikuar më 29 qershor. Siç e përmendëm më lart, e nisur në fillim të vitit, Task Forca u fokusua në hartimin e sfidave aktuale të sigurisë dhe rëndësinë e veçantë të qëndrueshmërisë në energji, transport, infrastrukturë dixhitale dhe hapësirë. Raporti bënte gjithashtu një sërë rekomandimesh kyçe për të thelluar më tej bashkëpunimin NATO-BE, duke përfshirë më shumë shkëmbime informacioni; puna për të identifikuar rrugët alternative të transportit për lëvizshmërinë civile dhe ushtarake; dhe lidhje më të ngushta në kërkimin e sigurisë.

Presidentja e Komisionit Evropian, lidhur me këtë tha nga ana e saj se “Infrastruktura jonë kritike përballet me kërcënime gjithnjë e më komplekse të sigurisë. Ne duhet të shtojmë përpjekjet tona për të siguruar qëndrueshmërinë e saj. Kjo është thelbësore për të mbrojtur shërbimet thelbësore për qytetarët dhe për të mbështetur ekonominë tona. Më vjen mirë që me Sekretarin e Përgjithshëm Stoltenberg filluam një Task Forcë BE-NATO dhe sot jam krenare që po prezantojmë rezultatin e punës së saj”. Task Forca ka identifikuar sfidat kryesore të sigurisë në fushat e energjisë, transportit, infrastrukturës dixhitale dhe hapësirës dhe propozon rekomandime të synuara. “Ne do të ndjekim dhe të vazhdojmë të punojmë së bashku”, tha ajo.

“Ndërprerja e infrastrukturës kritike mund të ketë pasoja masive për ekonominë tona, shoqëritë tona, sigurinë e qytetarëve tanë, duke shkaktuar potencialisht ndërprerje për ushtrinë”, - nënvizoi Përfaqësuesi i Lartë, zëvendës presidenti i Komisionit Evropian Josep Borrell për çështjen. “Ne duhet të sigurojmë që forcimi i qëndrueshmërisë së infrastrukturës kritike është një pjesë integrale e punës civile dhe ushtarake. Pra është e natyrshme që është një pjesë kyçe e bashkëpunimit BE-NATO”. Raporti i përgatitur nga kjo Task Forcë ofron një bazë solide për të punuar së bashku, duke kombinuar forcat dhe mjetet përkatëse në dobi të sigurisë së Evropës dhe të partnerëve.

NGA SALI ONUZI

79 vjet nga çlirimi i Tiranës

Sot shënohen 79 vite nga çlirimi i kryeqytetit shqiptar, nga pushtuesit nazifashistë në Luftën e Dytë Botërore.

Prej 7 prillit të vitit 1939 e deri në vjeshtë të vitit 1943, Shqipëria u pushtua nga Italia fashiste dhe pas kapitullimit të saj, u pushtua nga forcat gjermane deri më 29 nëntor të vitit 1944, kur u çlirua. Gjatë Luftës së Dytë Botërore, Ushtria Nacionalçlirimtare e Shqipërisë zhvilloi kryengritje të armatosur kundër pushtimit të vendit.

Ky moment historik konsiderohet si operacioni më i rëndësishëm, më i ashpri dhe më i suksesshmi, që kanë zhvilluar njësitë e UNÇSH-së kundër forcave gjermane e bashkëpunëtorëve të tyre për çlirimin e qyteteve të Shqipërisë.

Lufta për çlirimin e Tiranës kishte karakterin e luftës së vërtetë ballore, ku u dukën qartë shkalla e organizimit të UNÇSH-së, ku rol të veçantë për suksesin e operacionit luajti beteja e Mushqetasë.

Në luftën për çlirimin e Tiranës, një kontribut të çmuar dha populli i kryeqytetit, i cili i mbështeti fuqimisht të gjitha luftimet që u zhvilluan nëpër lagjet dhe rrugët e tij. “76 vjet më parë, djemtë dhe vajzat partizane, bashkë me qytetarët kryengritës të Tiranës, do të realizonin një nga operacionet ushtarake më të lavdishme dhe më të suksesshme, duke i dhënë të drejtën dhe kredon brigadave partizane për të hyrë fitimtare në kryeqytet”, - shprehet Meta, duke vlerësuar se “për të ardhur te kjo ditë e bardhë, u desh gjaku dhe jeta në lulen e rinisë e qindra Dëshmorëve, sakrificat dhe përpjekjet e mijëra partizanëve në çdo shesh, rrugicë, barrikadë dhe shtëpi të kryeqytetit”.

Çlirimi i Tiranës ishte një kontribut i rëndësishëm për të forcuar legjitimitetin dhe besueshmërinë e Shqipërisë, si një vend i përkushtuar në Aleancën Antifashiste.

Çlirimi i Tiranës do të ishte së pari, një fitore e madhe politike për popullin tonë dhe Luftën e tij. Kjo e afirmonte më tej atë në koalicionin e madh antifashist botëror. Kjo luftë do të vlerësohej dhe do të kishte peshën e saj vendimtare për sigurimin e rivendosjes e pavarësisë së Shqipërisë. Pa të Shqipëria rrezikonte të humbiste shtetin e saj, identitetin e saj. Prandaj çlirimin e Tiranës dhe gjithë Shqipërisë nga forcat e UNÇSH-së do të bëhej me çdo kusht. Nuk duhej të lihejshin gjermanët të tërhiqeshin. Madje udhëheqës të Përgjithshëm përcaktonte që asnjë gjerman të mos lejohet të dilte i gjallë nga Shqipëria. Ky ishte një qëndrim dinjitoz i institucioneve të kohës që udhëhoqin Luftën Antifashiste Nacionalçlirimtare. Me të tilla qëndrime burrërore dhe antifashiste të vërteta, shqiptarët brez pas brezi mund ta mbajnë kokën lart para Historisë, Botës moderne antifashiste dhe qytetërimin bashkëkohor.

Europa e sotme moderne i ka rrënjët në këtë antifashizëm të Luftës së Dytë Botërore. Dhe është ky antifashizëm, kjo luftë, lufta jonë Nacionalçlirimtare që na lidh me Europën, na bashkon me të. Pa të, pa vlerësimin e saj të drejtë historik, asnjë shtet nuk mund të gjendet për në Europën e Bashkuar, as sot e as nesër. Kremtimet e mëdha e dinjitoze që u bënë sivjet me rastin e 69-vjetorit të zbarkimit të trupave aleate amerikano-britanike-kanadeze në Normandi të Francës, e tregojnë qartë drejtësinë e rrugës sonë. Brezat e rinj të Shqipërisë e të kombit tonë e kanë rrugën hapur tashmë nga brezi që bëri luftën e lavdishme Nacionalçlirimtare.

Për Tiranën në ato ditë vjeshte të vitit 1944 ëndëronin edhe forca të tjera politike shqiptare, madje edhe kuislingë e bashkëpunëtorë të regjrit të nazifashistëve. Këta me ndihmën logjistike të pushtuesve qenë instaluar rreth e qark Tiranës dhe prisnin (natyrisht pa luftë) të zëvendësonin hitlerianët në kryeqytet, të merrnin direkt në dorë pushtetin dhe të qeverisnin po vetë. Po gjithnjë, pa luftë kundër pushtuesit. Ky për ta s'ishte armiku, por partneri. Pa luftë kundër pushtuesit, ata nuk arritën asgjë, përveç turp dhe arratisjes nga atdheu. Forcat e Divizionit të Parë sulmues të UNÇSH-së në kuadrin e operacionit për çlirimin e Tiranës i sulmuan dhe i shpartalluan këta kuislingë e bashkëpunëtorë, ndërkohë që ngushtuan darën e rrethimit të Tiranës dhe shtuan depërtimet në qytet kundër garnizonit hitlerian. Historia e dha verdiktin e saj të drejtë: fituan ata që luftuan kundër pushtuesit. Kjo ishte një fitore e merituar dhe tjetra ishte një humbje e merituar. Tani, në ditët tona dëgjojmë zëra sikur në Shqipëri nuk paskësh pasur fare kolaboracionistë e kuislingë, sikur të gjithë paskëshin luftuar, paçka se disa edhe në kanë luftuar kanë luftuar kundër forcave të UNÇSH-së.

Çlirimi i Tiranës ishte një fitore e madhe ushtarake, një sukses i madh ushtarak. Tiranë si qendër, si pikënyje kryesore, mbahej e pushtuar nga një garnizon ushtarak i fuqishëm hitlerianësh. Në çdo rast brenda në qytet ndodheshin lart nga 1500 ushtarë e oficerë gjermanë, pa llogaritur forcat kuislinge shqiptare 400-500 syresh a më shumë. Në qytet hynin e dilnin gjithashtu mijëra ushtarë gjermanë të tjerë që tërhiqeshin nga Greqia Maqedonia. Sasia e përgjithshme e forcave armike për mbajtjen e Tiranës dhe sigurimin e rrugëve të lëvizjes për tërheqjen e forcave të veta në zonën Elbasan-Tiranë-Durrës, arrinte në rreth 10 mijë veta.

Këto forca të divizionit të 297-të të Wermahtit hitlerian kishin zënë hyrjet dhe daljet kryesore të qytetit, ishin vendosur në ndërtesat që sundonin arteriet më të rëndësishme të qarkullimit. Gjithkund kishin ndërtuar fortifikata të rrethuara me tela me gjemba. Në shumë vende

kishin ngritur fortina (bunkerë) me betonarme, kurse në sheshin “Skënderbej” dhe në kryqëzimin e rrugës “28 Nëntori”, në rrugën e Elbasanit dhe në rrugën e Barrikadave, aty ku është sot Monumenti i Partizanit, kishin ngulur në tokë tanke, kullat e të cilëve rrotulloheshin në çdo anë për të kontrolluar e për të goditur me zjarr çdo lëvizje rreth e qark. Armiku mbështetej në dy grupe artilerie të vendosur një në Tiranën e Re dhe një në Pallatin e sotëm të Brigadave. Njëzet-njëzet e pesë tanke e autoblanda kontrollonin pa pushim rrugët e sheshet e qytetit. Përpara fortifikatave dhe në hyrje daljet e qytetit hitlerianët kishin vendosur mina. Madje ata kishin minuar ndërtesat kryesore, kazemat, centralin elektrik dhe objekte të tjera për t'i hedhur në erë sapo të largoheshin.

Çlirimi i Tiranës iu besua forcave të Korparmatës së I sulmuese. Përgatitjet filluan një muaj e gjysmë më parë, me zbulim, planifikim luftarak, grumbullimin e forcave rreth Tiranës, spastrimin e zonës së operacionit dhe mbi të gjitha instruktimin e stërvitjen e forcave partizane. Lufta për çlirimin e Tiranës kishte për të qenë një luftë speciale, ku krahas heroizmit individual (që UNÇSH-ja e kishte në një shkallë shumë të lartë) merrnin rëndësi një sërë faktorësh të tjerë si mënyra e luftës nëpër rrugët e qytetit, manovrimi i shpejtë i forcave, lufta kundër tankeve, sulmi mbi fortifikatat, përballimi i sulmeve frontale të armikut etj. etj. Lufta për çlirimin e Tiranës nga pikëpamja e artit ushtarak, do të ishte, siç edhe u zhvillua, një luftë frontale, krejt ndryshe nga luftimet e tjera të UNÇSH-së të zhvilluara më parë me taktikën e luftës partizane. Plani i Komandës së Përgjithshme të UNÇSH-së nuk parashikonte asnjë tërheqje të thellë ose lënie e qytetit në rast të ndonjë kundërveprimi të armikut pas mësymjes së forcave të UNÇSH-së.

Në sektorin e Tiranës u ngarkuan të vepronin forcat e Divizionit të IS (Br.1,4 dhe 23 S). Forca të tjera të Korparmatës së IS: Br. 2, 20,17 S u urdhëruan të bashkëvepronin veprimet e tyre luftarake me Divizionin I, për të goditur e shkatërruar garnizonet dhe kolonat armike në rrugën Strugë-Librazhd-Elbasan-Tiranë. Në detyra të tjera morën urdhër të vepronin Br. 10,11,12 dhe 24 S. Kështu lufta për çlirimin e Tiranës ka qenë një operacion i kombinuar, e planifikuar drejt dhe qartë. Në fazën përgatitore të gjithë forcat zunë rajonet e tyre dhe u përgatitën për luftën në qytet. Në çdo kompani krijohen togat, riorganizohen armët shoqëruese, krijohen skuadra zbuluese dhe informativë, organizohet rrjeti informativ deri në komandaturën gjermane në qytet etj. Partizanët çdo natë ndërmerrnin aksione brenda në qytet për të njohur terrenin dhe për të goditur. Dara e rrethimit të UNÇSH-së është shumë e fortë.

Hitlerianet struken në llogoret e tyre. Ndërsa nuk kanë armatimin dhe teknikën e armikut, forcat e UNÇSH-së kanë një epërsi tjetër të pallogaritshme, që u mungonte hitlerianëve: kanë moralin e lartë, besimin e patundur në fitore dhe mbështetjen e gjithanshme të popullit. Aq e lartë ishte gatishmëria e partizanëve dhe e komandave të tyre, sa me të filluar sulmi më datë 29 tetor, për tri ditë ato çliruan gjysmën e Tiranës. Ky sulm i rrufeshëm i pengoi hitlerianët të vinin në zbatim planin kriminal të hedhjes në erë të objekteve të minuara si spitalin civil, spitalin ushtarak etj.

Fillimi i mbarë u dha zemër e krahë partizanëve. Gëzim dhe mobilizim i madh u ngjall edhe në popullsinë e qytetit. Ndërsa kërcet pushka, plakati, vajzat, të rinjtë, pleqtë dalin nëpër qoshe për të përshëndetur e brohoritur. Populli merr pjesë direkt në çlirimin e tij, ata u sjellin partizanëve ushqim, u tregojnë rrugët e rrugicat, u sjellin informacion e mbi të gjitha ngrënë barrikadat e famshme në rrugët e Tiranës, i ngrënë me çdo objekt deri edhe me mobilet e shtëpisë, krevetet e tyre. Kjo ishte lufta e popullit, do të shkruante komandanti

i Shtabit operativ Mehmet Shehu.

Brenda në qytet lufta zhvillohet shumë e ashpër, sidomos në qendër dhe rreth Pallatit të Brigadave. Luftohet në çdo rrugë, në çdo shtëpi e në çdo kat. Partizanët nuk përmbahen. Hitlerianët luftojnë qenërisht, por nuk gjejnë rrugë tjetër veç tërheqjes me humbje të mëdha. Si kundërveprim qëllonin pa pushim ditë e natë, jo vetëm partizanët, por gjithë qytetin, madje qëlluan edhe maternitetin dhe spitalin civil, ku vranë gra lehona, fëmijë e të sëmure. Disa dhjetëra njerëz nga populli mbetën të vrarë, me qindra u plagosën. Por morali i popullit dhe i partizanëve nuk u thye. Historiografia, letërsia dhe artet shqiptare me siguri kanë shumë për të bërë për të sjellë për brezat e sotëm dhe të nesërmen, atë shpirt heroik. Figura e partizanit Meke e Dritëro Agollit dhe e Mete Aliut në romanin “Radiostacioni” të Ismail Kadaresë janë shembuj të skaltur të krijimit artistik që presin dhe shumë të tjerë.

Më datë 11 nëntor, ora 16.00 fillon mësymja vendimtare e forcave të UNÇSH-së për çlirimin e qytetit. Tani lufta bëhet për qendrën. Në mëngjesin e 12 nëntorit Tirana, sipas dëshmitarëve, i ngjante një vullkani të vërtetë prej nga shpërthenin flakë e zhurra të llahtarshme, trarëllima e të cilave dëgjohej deri në Krujë e në Durrës. Kudo luftohet për të kaluar fushat e minuara, telat me gjemba dhe asgjësuar fortifikime të armikut. Partizanët hyjnë deri në llogoret e ushtarëve nazistë dhe përlëshen fytyrat me to. Partizanët e popullit bashku mbrojnë objektet e qytetit: shpëtojnë centralin elektrik, hyjnë në godinën e Bashkisë, çlirojnë dhe mbrojnë Radio-Tiranën.

Këtë heroizëm janë detyruar ta pranojnë edhe vetë armiqtë. Një ushtar gjerman shkruan në kujtimet e tij: “Të krijohej përshtypja që Tirana përbëhet vetëm nga partizanë...Nga malet zbrisnin partizanë, duke hedhur granata për t'u ardhur në ndihmë shokëve të tyre që kishin mbushur qytetin. Ditë e natë qëndruam shtrirë në baltë, një dorë te arma dhe me dorën tjetër hanim ose pinim ndonjë cigare. Sa më shumë partizanë vrisnim aq më shumë shtoheshin numri i tyre”, (Marenglen Kasmi: “Pushtimi gjerman i Shqipërisë 1943-44”, Tiranë 2013).

Më 13 nëntor, në kulmin e luftimeve brenda në qytet, një kolonë e madhe hitlerianësh, prej 5000 mijë vetash, pasi kishte lënë Elbasanin që ndër të dysh dhe po drejtohej gjysma për Tiranë dhe gjysma për Durrës. Grupi “Steyrer” përbëhej nga më shumë se 2000 veta, i armatosur me 5 tanke, 27 topa dhe shumë mjete të tjera, kish kapërcyer Qafë Krrabën. Edhe kolona tjetër e Durrësit, pasi të mbledhte garnizonet e Peqinit, të Rrogozhinës, Kavajës, Durrësit dhe të Shijakut, nga Vlora do të hidhej në sulm mbi Tiranë, për të djegur, plaçkitur, vrarë dhe bashkë me garnizonin gjerman të Tiranës për t'u tërhequr për Shkodër. Një rrezik i madh e i jashtëzakonshëm!

Menjëherë epiqendra e luftimeve spostohet në Qafë Krrabë e Mushqeta, ku qëndrojnë në pritë forcat e Brigadës së 17-të S, të Br.4, të 8-të dhe të 1-rë S. Luftimet vazhdojnë mbi 10 orë rresht dhe armiku bllokohet në Mushqeta. Ndërkohë Br.24 S në bashkëveprim me Br.10 S dhe batalionin “Gramshi” kanë pritur e goditur kolonën armike që vinte nga Durrësi.

Në Mushqeta, kolona armike e rrethuar goditet nga të gjitha anët. Në orën 17.00 të datës 15 nëntor, gati e tërë kolona ishte asgjësuar: shumica të vrarë, rreth 150 të plagosur, 150 robër dhe gjithë materialin e kolonës. Kështu Lufta për çlirimin e Tiranës u vendos në Mushqeta, e cila sipas fjalëve të reporterit të Div. I S, shkruar në flakët e luftës, “është e rrallë në çdo pikëpamje”.

Në mëngjesin e 17 nëntorit, pas 19 ditësh lufte epike, çlirohet Tirana. Tirana është e tëra në gaz e hare.

Lufta e UNÇSH-së për çlirimin e Tiranës i kushtoi shumë armikut. Sipas vetë dokumenteve gjermane, nga data 10-20 nëntor janë vrarë 1600 gjermanë (M. Kasmi: “Pushtimi gjerman i Shqipërisë”, 2013), 300 robër dhe shumë material luftarak: 200 automjete, 25 topa, 100 mitraloza etj. Në këtë betejë të madhe ranë dëshmorë 224 partizanë (të dhëna nga Shoqata “Për dëshmorët e Atdheut”, të qytetit të Tiranës) dhe u plagosën 327 të tjerë.

Në luftën për çlirimin e Tiranës me kërkesën e Shtabit të Përgjithshëm të UNÇSH-së mori pjesë dhe kontribuoi edhe aviacioni aleat, ai britanik, duke bombarduar objekte ushtarake të armikut në kryeqytet dhe rrethina.

Lufta për çlirimin e Tiranës, tmërrë që kishin provuar hitlerianët, frika nga një rrethim dhe betejë tjetër si ajo e Tiranës, i bëri të tërhiqeshin edhe nga Prizreni, më 17 nëntor, edhe nga Shkodra më 29 nëntor, sapo brigadat e UNÇSH-së filluan sulmet e tyre. Kaq e madhe kishte qenë Lufta e Tiranës, kaq e fuqishme kishte qenë goditja e forcave të UNÇSH-së, kaq e madhe kishte qenë humbja e hitlerianëve në Tiranë, kaq i madh kishte qenë tmërrë i tyre këtu. Këto janë fakte dhe realitete historike. Më 17 dhe 29 nëntor ishin çliruar edhe dy kryeqytetet historike të Shqipërisë, edhe ato vetëm nga forcat partizane shqiptare.

Natyrë e ngjarjeve të mëdha historike është e tillë që, sa më shumë kohë kalon, ato vetëm se rriten e zmadhohen në kujtesën e popullit e në histori. Detyra jonë sot është t'i kujtojmë me respekt e të përkulemi para veprës së tyre të pavdekshme. Para gjakut të tyre. Këto realitete dhe fakte nuk mund të zhbëhen sot, nuk mund të zvogëlohen e të harrohen sot, siç shpresojnë disa mjermanë, duke u përpjekur të ndërrojnë e harrojnë datat dhe faktet. Po ç'është më e rëndësishmja këto data, 29 nëntori dhe 5 maji, as nuk mund të ndërrohen e harrohen, edhe pse duke qenë realitete të një kohe epike e legjendare, ato janë ngulitur thellë në shpirtin e popullit, në ndjenjat e tij. Lufta ANÇ ishte një luftë antifashiste dhe njëkohësisht nacionalçlirimtare. Ajo nuk mund të tjetërsohet.

Deklarata e udhëhequr nga SHBA-të: Përdorim të përgjegjshëm ushtarak të inteligjencës artificiale, 45 vende bashkohen, por jo Kina

Përprjekjes së udhëhequr nga SHBA-të, për të hedhur një themel për përdorimin e përgjegjshëm ushtarak të AI-së, iu bashkuan 45 vende të hënën në një zhvillim që Departamenti i Shtetit amerikan e përshëndeti si “një hap të rëndësishëm” për të zbutur rreziqet që dalin nga teknologjia e fundit.

Midis vendeve që mbështesin deklaratën janë shumë partnerë dhe aleatë kryesorë të Amerikës në të gjithë Azinë dhe Evropën, duke përfshirë disa vende udhëheqëse në zhvillimin e AI-së, Australia, Britania, Kanadaja, Finlanda, Franca, Gjermania, Japonia, Holanda, Singapori dhe Koreja e Jugut, me Kinën, e cila në mënyrë të dukshme mungon në deklaratë.

Lëvizja për të zbatuar Deklaratën Politike mbi Përdorimin e Përgjegjshëm Ushtarak të Inteligjencës Artificiale dhe Autonomisë, e zbuluar nga SHBA-të në shkurt, vjen ndërsa vendi pret samitin e Bashkëpunimit Ekonomik Azi-Paqësor në San Francisko, ku AI-ja do të jetë një vend i dukshëm në axhendë.

Sipas Departamentit amerikan të Shtetit, nisma përmban 10 masa që përfaqësojnë një hap të rëndësishëm në ndërtimin e një kuadri ndërkombëtar të përgjegjshëm për t’i lejuar shtetet të shfrytëzojnë përfitimet e AI-së duke zbutur rreziqet.

Departamenti i Shtetit e përshkroi iniciativën si hedhjen e themeleve që shtetet të qëndrojnë në dialog për përdorimin e përgjegjshëm ushtarak të gamës së plotë të aplikacioneve të AI-së, të tilla si shkëmbimi i praktikave më të mira, shkëmbimet në nivel ekspertësh dhe aktivitetet e ndërtimit të kapaciteteve.

Presidentët Joe Biden dhe Xi Jinping janë gati të zotohen për një ndalim të përdorimit të AI-së në armët autonome, si dronët, dhe në kontrollin dhe vendosjen e kokave bërthamore gjatë takimit të tyre të mërkurës.

Matt Murray, zyrtari i lartë amerikan për Apec, tha gjatë një konference se tubimi në San Francisko ofroi një “mundësi të mirë” për vendet që të vazhdojnë të avancojnë diskutimet në AI-në.

“Ka padyshim një interes në rritje rreth rajonit se si ne mund të bashkëpunojmë në këtë fushë”, - tha ai.

“Por unë nuk mendoj se jemi në një pikë, të paktën në Apec, ku jemi gati të shpallim një marrëveshje më të gjerë ose mirëkuptim më të gjerë mbi një rezultat që lidhet veçanërisht me AI-në”.

Murray tha se i mungonte “ndonjë informacion” në lidhje me marrëveshjen e AI-së që pritet nga takimi i ardhshëm dypalësh midis Biden dhe Xi.

Pekini, i munguar nga nisma e udhëhequr nga Uashingtoni, në fillim të këtij muaji me 28 vende, përfshirë SHBA-në dhe Bashkimin Evropian, ranë dakord të nënshkruajnë një deklaratë për menaxhimin e rreziqeve katastrofike që mund të lindin nga AI-ja.

Michelle Donelan, sekretarja britanike e shkencës, inovacionit dhe teknologjisë, e quajti pjesëmarrjen e Kinës në samitin e sigurisë së inteligjencës artificiale të organizuar në Mbretërinë e Bashkuar dhe nënshkrimin e Deklaratës së Bletchley një “sukses të madh që ishte jetik dhe tejet i rëndësishëm nëse në të vërtetë do të jemi seriozë në lidhje me këtë axhendë”.

Gjatë fjalës së tij në Institutin “Brookings”, një institut me bazë në Uashington, Donelan tha se “SHBA-ja, Britania e Madhe dhe Kina tani përbëjnë tre vendet më të mira të AI-së në botë dhe kjo ka implikime jashtëzakonisht të rëndësishme për të gjithë ne”.

Megjithatë, duke pasur parasysh gjendjen e konkurrencës SHBA-Kinë, nuk ishte për t’u habitur që Pekini refuzoi të miratonte deklaratën e së hënës, tha Sam Bresnick i Qendrës për Sigurinë dhe Teknologjinë në zhvillim të Universitetit Georgetown.

“Megjithëse Pekini ka të ngjarë të mbështesë

shumë nga propozimet e deklaratës, ai nuk është entuziast për nënshkrimin e një përprjekjeje të udhëhequr nga SHBA-ja për AI-në ushtarake të përgjegjshme”, - tha Bresnick.

Kina duket më e interesuar tani për t’u përfshirë

në diskutime shumëpalëshe rreth zhvillimit dhe përdorimit të përgjegjshëm të AI-së, ndërkohë që nuk ka gjasa të pajtohet me marrëveshje detyruese që mund të kufizojnë aftësinë e saj për të zhvilluar dhe vënë në zbatim sisteme ushtarake të aktivizuara

me AI-në, shtoi ai.

Qasja e inteligjencës artificiale të Kinës duhet të jetë më e lehtë, më e shkathët, thotë këshilltari.

Tong Zhao i “Carnegie Endowment for International Peace”, një institut me bazë në Uashington, i bëri jehonë këtij vlerësimi.

“Në mes të rivalitetit të saj të qëndrueshëm ushtarak me Shtetet e Bashkuara dhe aleatët e saj perëndimorë, Kina vendos të vëzhgojë me përpikëri peizazhin në zhvillim, duke ruajtur fleksibilitetin në zgjedhjet e saj”, - tha Zhao.

Megjithatë, duke u angazhuar në një diskutim të gjerë dhe të përgjithshëm ndërkombëtar rreth rregullimit të AI-së, Pekini jo vetëm që fiton njohuri të dobishme për idetë e reja dhe përparimin në menaxhimin e AI-së, por gjithashtu forcon imazhin e tij si një fuqi e përgjegjshme globale, shtoi ai.

“Një përfshirje e tillë siguron që Kina të mos humbasë mundësi të rëndësishme për të ndikuar në formimin e rregullave dhe normave të ardhshme të qeverisjes së AI-së”.

Ky artikull fillimisht u shfaq në “South China Morning Post”, media kryesore e lajmeve që raporton për Kinën dhe Azinë.

Shkencëtarët kinezë krijojnë dronë me “tru njeriu”, në gjendje të trajtojnë detyra komplekse nëpërmjet bisedave në grup

Një ekip shkencëtarësh kinezë ka zhvilluar dronë që mund të përfshihen në “biseda në grup” për të diskutuar dhe caktuar detyra mes tyre, njësoj si ekipet njerëzore.

Teknologjia mund të përdoret për të përmirësuar patrullimet e sigurisë, shpëtimin nga fatkeqësitë dhe logjistikën ajrore, thanë studiuesit.

Ndërsa strategjitë e komunikimit për tufat e dronëve janë krijuar zakonisht të simuluar si kolonitë e bletëve dhe milingonave, ekipi kinez ka projektuar tufa me aftësinë për të folur dhe për të bashkëpunuar si njerëzit.

Bisedat në grupe me dron ndihmojnë gjithashtu që të menduarit e makinerive të bëhet transparent për njerëzit, duke i lejuar studiuesit të kuptojnë më mirë sjelljen e tyre.

Teknologjia vjen nga Li Xuelong dhe ekipi i tij në Shkollën e Inteligjencës Artificiale, Optikës dhe Elektronikës në Universitetin Politeknik “Northwestern” në provincën Shaanxi.

Hulumtimi sjell “në jetë” modele të mëdha gjuhësore si ChatGPT, duke i integruar ato në aplikime praktike, sipas një postimi të “WeChat” nga llogaria zyrtare e universitetit.

Postimi përfshinte një video demonstruese nga studiuesit, duke treguar se si një ekip prej pesë dronësh gjeti me sukses një grup çelësash në një park të jashtëm.

“Dronët shfaqën aftësi kyçe, duke përfshirë ndërveprimin e dialogut njerëzor, ndërjegjësimin proaktiv mjedisor dhe kontrollin autonom të entitetit”, thuhet në raportin e “WeChat”. Kontrolli autonom i entitetit i referohet aftësisë së grupit të dronëve për të rregulluar statusin e fluturimit në kohë reale bazuar në reagimet mjedisore.

Teknologjia pajis çdo dron me një “tru njerëzor”, duke i lejuar ata të bisedojnë me njëri-tjetrin, duke përdorur gjuhën natyrore. Kjo aftësi u zhvillua bazuar në një model të gjuhës kineze me burim të hapur të quajtur “InternLM”.

Kapaciteti për dialog u mundëson operatorëve dhe dronëve të komunikojnë në gjuhën njerëzore, duke thyer barrierat midis njerëzve dhe makinerive.

Në eksperimentin e gjetjes së çelësave, pasi një përdorues i ngarkoi dronët me kërkimin, tre prej tyre “dolën vullnetarë” menjëherë në aftësitë e tyre të kërkimit, ndërsa dy të tjerë, të pajisur me kapëse, i thanë grupit se mund të merrnin çelësat. Ndarja e detyrave u vendos në mënyrë të pavarur nga grupi i dronëve.

Pasi u gjetën çelësat, dronët gjithashtu ndanë imazhe me përdoruesin përmes bisedës në grup për konfirmim. “Ky nivel dialogu në pikat vendimtare përmirëson ndjeshëm stabilitetin dhe sigurinë në ekzekutimin

e detyrave komplekse”, thuhet në raport.

Të pajisur me sensorë dhe algoritme të shumta për kërkimin në lartësi të ulët, shmangien dinamike të pengesave dhe pozicionimin vizual, dronët janë krijuar për të perceptuar rrethinën e tyre nga kënde dhe pozicione të ndryshme, duke u mundësuar atyre të mbledhin të dhëna dhe të ekzekutojnë detyrat në mënyrë efikase.

Këto aftësi quhen si vetëdije mjedisore proaktive, e cila u lejon atyre të kuptojnë dhe përshtaten me mjedisin e tyre.

Secilit prej katër dronëve iu caktua një zonë specifike për të kërkuar. Ndërsa kërkonin çelësat, dronët koordinuan lëvizjet e tyre për të mbuluar këto zona në mënyrë efikase. Ata krijuan një hartë të thjeshtuar të terrenit për të udhëhequr përprjekjet e tyre, dhe gjithashtu ishin në gjendje të identifikonin dhe shmangnin operatorët njerëzorë në rrugën e tyre, duke siguruar fluturime më të sigurta.

Raporti vuri në dukje se teknologjia ka potencial për t’u përdorur në inspektimet e sigurisë, lehtësimin e fatkeqësive dhe transportin dhe logjistikën e bazuar në dron.

Më parë, ekipi i Li eksploroj dronët e drejtuar nga optika që përdorin lazer me energji të lartë për furnizimin me energji në distancë, duke u siguruar atyre qëndrueshmëri potencialisht të pakufishme. Në tetor, Li udhëhoqi zhvillimin e një sistemi udhëzues nënujor të dronëve të quajtur Navigator.

Si ndikojnë teknologjia dhe mediat sociale në shëndetin mendor

Përdorimi i teknologjisë ka shpërthyer vitet e fundit, me rreth 4.9 miliardë njerëz që përdorin internetin dhe mbi 5 miliardë përdorues aktivë të telefonave celularë në mbarë botën. Ndërsa teknologjia ka sjellë shumë përfitime dhe lehtësi në jetën tonë të përditshme, ajo ka sjellë edhe disa efekte të mundshme negative në shëndetin tonë mendor. Egzistojnë mënyra të ndryshme në të cilat teknologjia mund të ndikojë në shëndetin tonë mendor, pozitivisht dhe negativisht, por ka edhe strategji për menaxhimin e këtyre efekteve.

Një mënyrë që teknologjia ka ndikuar në pozitivitetin tonë të shëndetit mendor është lehtësia në procesin e komunikimit që ka krijuar nëpërmjet përdorimit të mediave sociale dhe platformave online. Për shembull, gjatë pandemisë COVID-19, shumë njerëz iu drejtuan mediave sociale dhe bisedës me video për të qëndruar në kontakt me të dashurit dhe ruajtën atë ndjenjë komuniteti dhe bashkimi pavarësisht politikës së distancimit social. Këto platforma kanë ofruar gjithashtu një ndjenjë mbështetjeje dhe mirëkuptimi, duke i lejuar individët të ndajnë përvojat dhe ndjenjat e tyre me të tjerët që mund të kalojnë sfida të ngjashme.

Një tjetër ndikim pozitiv që teknologjia ka pasur në shëndetin tonë mendor është përdorimi i aplikacioneve softuerike (të quajtura ndryshe aplikacione) dhe faqeve të internetit që ofrojnë burime dhe mbështetje për shëndetin mendor. Këto mund të përfshijnë mjete për gjurmimin e gjendjes shpirtërore, menaxhimin e stresit dhe ankthit dhe sigurimin e informacionit dhe burimeve për kushte të ndryshme të shëndetit mendor. Shumë nga këto mjete janë gjithashtu të disponueshme falas ose me një kosto të ulët, duke i bërë ato të aksesueshme për një gamë të gjerë individësh. Për shembull, tani ka aplikacione që ofrojnë meditim të drejtuar dhe ushtrime të vetëdijes, ose ofrojnë informacione rreth kushteve të ndryshme të shëndetit mendor dhe opsioneve të trajtimit. Këto burime mund të jenë veçanërisht të dobishme për ata që mund të mos kenë qasje në terapi ose mbështetje personale.

Mediat sociale kanë ndihmuar gjithashtu në uljen e ndjenjës së depresionit tek individët pasi ka shumë përmbajtje argëtuese që mund t'ju ndihmojnë të shpëtoni nga çdo stres psikologjik për disa momente.

Megjithatë, ashtu si çdo gjë tjetër ka një avantazh dhe disavantazh, është e rëndësishme të theksohet se teknologjia gjithashtu ka ndikuar negativisht në shëndetin tonë mendor.

Varësia ndaj mediave sociale është një efekt negativ me të cilin luftojnë shumë individë. Ata ndihen të shqetësuar dhe të dëshpëruar sa herë që nuk kanë akses në pajisjet e tyre teknologjike ose mediat sociale dhe kjo mund të ndikojë në shëndetin e tyre mendor.

Mediat sociale gjithashtu kanë ndikuar shumë në vetëvlerësimin e përdoruesve të tyre. Studimet kanë treguar se përdorimi i tepërt i mediave sociale mund të çojë në ndjenja të pamjaftueshmërisë dhe të krijojë një dëshirë për t'u përshtatur me standardet joreale të bukurisë dhe suksesit. Kjo ka çuar në zhvillimin e vetëvlerësimit të ulët në shumë individë dhe kjo ka kontribuar në zhvillimin e kushteve të shëndetit mendor si depresioni dhe ankthi. Një tjetër ndikim negativ i teknologjisë në shëndetin mendor është efekti i shumë detyrave të vazhdueshme dhe mbingarkesës së informacionit. Me rrjedhën e vazhdueshme të njoftimeve dhe sinjalizimeve nga pajisjet tona, mund të jetë e vështirë të përqendrohesh plotësisht në vetëm një detyrë ose aktivitet. Rrjedha e vazhdueshme e informacionit dhe stimuljeve mund ta bëjë të vështirë përpunimin dhe priorizimin e asaj që është më e rëndësishme dhe kjo mund të bëjë që individët të ndihen të mbingarkuar dhe të stresuar.

Si e kontrojnë teknologjia jetën tonë?

Sipas studimeve, 47% e njerëzve kalojnë tre deri në tetë orë çdo ditë në kompjuterët e tyre dhe 1 deri në 3 orë shtesë në telefonat e tyre. Duke marrë parasysh që kemi rreth 16 orë zgjimi në ditë, shpenzimi i më shumë se 10 prej tyre në një pajisje teknologjike duket i ekzagjeruar.

Në vitin 2016, "The Guardian" shkroi një artikull për këtë fenomen. Ai deklaroi se mbikëqyrja e të dhënave që dikur ishte e padukshme tani është në mënyrë agresive në jetën tonë të përditshme. Interneti i gjërave krijon një rrjet të paprecedentë pajisjesh gjurmuese që kapin të dhënat tona dhe i përdorin ato për të krijuar profilet tona dixhitale për qëllime marketingu dhe politike. Ne e dimë se jemi duke u vëzhguar dhe është bërë normale.

Interneti ka pak kontroll mbi ne. Por bota që ne shohim në të nuk është reale. Është një krijim i njerëzve që vendosin vetëm momentet e tyre më të shkëlqyera në internet. Megjithatë, ne ndonjëherë e harrojmë këtë fakt dhe e krahasojmë veten me versionin e lumtur të të tjerëve që shohim në internet. Si rezultat, shumë njerëz krijojnë një botë imagjinare ku të gjithë janë të lumtur përveç tyre.

Ndikimet negative të teknologjisë në shëndetin tonë mendor

Të gjithë e dimë se interneti mund të jetë një vend i rrezikshëm. Me kaq shumë informacion në majë të gishtave tanë, është e lehtë të humbësh në një det me faqe interneti, postime në media sociale dhe video.

Për disa njerëz, kjo mbingarkesë në internet mund të çojë në çrregullime njohëse dhe probleme të tjera të shëndetit mendor. Sipas një studimi, pesë efektet më të mëdha negative të teknologjisë në jetën tonë përfshijnë:

- Çështje psikologjike (50%)
- Probleme me gjumin (48%)
- Çështjet sociale (45%)
- Vështirësi në krijimin e marrëdhënieve në botën reale (42%)
- Vështirësi me përqendrimin (41%)
- Aspekti më i rëndësishëm që njerëzit vënë re janë problemet psikologjike. Çrregullimet njohëse më të përhapura të shkaktuara nga teknologjia që pjesëmarrësit e studimit njohën në vetvete ishin: Detyrimi për të mbushur çdo mërzitje momentale me përdorimin e një smartphone (47%); Duke pasur gjendje të sjelljeve mekanike, të rutinuara dhe të përsëritura në internet (38%); Konsumimi i lajmeve tragjike në internet pa përgjigje apo ndikim emocional ose psikologjik (34%);

Kalojnë kohë në pajisjen e tyre kur janë me të dashurit e tyre dhe i kushtojnë më shumë vëmendje sesa njerëzve (32%).

Këto probleme prekin kryesisht të rinjtë që kalojnë më shumë kohë në internet sesa gjeneratat e vjetra.

Studimet e mëparshme tregojnë se të qenit tepër i lidhur shkakton probleme psikologjike si depresioni, pritshmëri jo të shëndetshme dhe probleme të përqendrimit. Teknologjia gjithashtu mund të ketë pasoja negative në shëndetin fizik. Përdorimi i tepërt i teknologjisë moderne mund të çojë në probleme me shikimin, humbje të dëgjimit dhe tendosje të qafës.

Përdorimi i shpeshtë i teknologjisë dixhitale madje mund të rrisë simptomat e ADHD dhe të ndërhyjë në inteligjencën emocionale dhe sociale. Kjo mund të çojë në sjellje të varura, rritje të izolimit social dhe ndërhyrje në zhvillimin e trurit dhe gjumin. Por, disa mjete online ofrojnë ushtrime mendore që ofrojnë përfitime për shëndetin e trurit. Këto përfshijnë aktivizimin e qarkut nervor, përmirësimin e funksionimit kognitiv, reduktimin e ankthit dhe rritjen e gjumit të qetë.

Disa studiues argumentojnë se ndikimi më dramatik i teknologjisë në jetën tonë është reduktimi i sasisë së gjumit. Rreth 50 vjet më parë, një i rritur mesatarisht flinte rreth 8.5 orë në natë. Tani, kjo është mesatarisht rreth 7 orë në natë. Kjo është për shkak se drita e ndritshme redukton nivelet e melatoninës, një hormon që rregullon gjumin.

Studimi zbuloi se shumica e njerëzve (68%) janë të shqetësuar se si çrregullimet e shkaktuara

nga teknologjia ndikojnë në jetën e tyre. Rreth 50% e të anketuarve mendojnë se ndryshimet teknologjike në botë janë normale, por shumë mendojnë se duhet të jemi të kujdesshëm për mënyrën se si po ndikon në sjelljen tonë.

Balancimi i përdorimit të teknologjisë dhe mediave sociale me aktivitetet e tjera të jetës sonë të përditshme është thelbësor për të mbajtur një gjendje të mirë të shëndetit mendor. Disa nga mënyrat se si mund ta arrijmë këtë janë:

Vendosni kufizime në përdorimin tuaj të teknologjisë. Është e rëndësishme të vendosni kufij rreth përdorimit tuaj të teknologjisë dhe të siguroheni që nuk po e përdorni tepër atë, gjithashtu përpunoni të kufizoni sasinë e kohës që shpenzoni duke lëvizur nëpër burimet e mediave sociale dhe duke e krahasuar veten me të tjerët. Mos harroni se ajo që shihni në mediat sociale është shpesh një version shumë i kuar dhe i filtruar i realitetit. Ju mund ta arrini këtë duke vendosur kufizime në sasinë e kohës që shpenzoni në mediat sociale ose aplikacione të tjera dhe duke bërë pushime të rregullta nga ekranet për t'i dhënë pushim syve dhe mendjes suaj. Merrni parasysh përdorimin e mjeteve si kufijtë e kohës para ekranit ose aplikacionet që gjurmojnë përdorimin tuaj të teknologjisë për t'ju ndihmuar të qëndroni në rrugën e duhur.

Kujdesuni për shëndetin tuaj fizik dhe mendor. Të siguroheni që po flini mjaftueshëm, të hani një dietë të shëndetshme dhe të angazhoheni në aktivitet fizik janë faktorë që të gjithë mund të kontribuojnë në shëndetin dhe mirëqenien tuaj të përgjithshme mendore. Ushtrimi, në veçanti, është treguar të ketë një sërë përfitimesh për shëndetin mendor, duke përfshirë reduktimin e stresit dhe ankthit dhe përmirësimin e humorit.

Kërkoni mbështetje nëse keni nevojë. Nëse jeni duke luftuar me shëndetin tuaj mendor dhe mendoni se keni nevojë për mbështetje shtesë, ka shumë burime në dispozicion për ju, duke përfshirë shërbimet e këshillimit dhe terapisë në internet, grupet mbështetëse dhe linjat telefonike. Mos kini frikë të kërkoni ndihmë nëse keni nevojë. Është e rëndësishme të mbani mend se kërkimi i ndihmës është një shenjë fuqie, jo dobësie, dhe se ka shumë njerëz dhe burime në dispozicion për t'ju mbështetur në udhëtimin tuaj drejt shëndetit më të mirë mendor. Këto janë vetëm disa nga mënyrat që mund të përdorni për të kundërshtuar dhe zbutur efektet e teknologjisë. Të gjithë janë të ndryshëm dhe ju duhet të gjeni praktika që funksionojnë për ju. Si përfundim, ne të gjithë duhet të kujtojmë se teknologjia është vetëm një aspekt i jetës sonë dhe është e rëndësishme t'i jepet përparësi vetëkujdesit dhe ekuilibrit për të ruajtur një shëndet të mirë mendor.

In memoriam

**Gaqo Avrazi, gur themeli i muzikës
profesioniste shqiptare**

Gaqo Avrazi, lindi më 16 mars 1915, në Korçë, dhe u nda nga jeta më 18 shkurt 1985. Ishte pjesëmarrës në Luftën ANÇ, ushtarak (kolonel), kompozitor dhe dirigjent, Artist i Popullit.

Lindi në Korçë në një familje artdashëse. Qysh herët mori pjesë në veprimtaritë artistike që organizoheshin nga shoqatat kulturore në Korçë, si “Rinia Korçare”, “Agroni” etj.

Në vitin 1932 filloi të studionte sistematikisht nën drejtimin e kompozitorëve Kristo Kono dhe Zisi Morcka. Mori pjesë në demonstratat antifashiste dhe u lidh me Lëvizjen ANÇ.

Çdo fushë e prodhimit material e shpirtëror të shoqërisë, si dhe çdo strukturë në fushën ushtarake përfaqësohet me personalitete të rangjeve të ndryshme, duke formuar plejadën e strategëve, të reformatoreve dhe gjeneralëve. Këtu nuk mund të lihet pa përmendur edhe organizatori, kompozitori dhe dirigjenti i muzikës, i këngës ushtarake shqiptare dhe i valleve popullore, gjenerali i Ansambllit të Ushtrisë Shqiptare dhe Kombëtare, Gaqo Avrazi. Një formacion gjigand, kompleks dhe luftarak, siç ishte Ansambli i Ushtrisë, u lind e u lartësua me emrin, autoritetin dhe kontributet e tij të veçanta.

Që kur ishte 15 vjeç, Gaqo Avrazi u bë i njohur në veprimtaritë artistike të qytetit të tij. Ai ëndërronte të studionte në një shkollë jashtë vendit, por ambicia e tij dilte jashtë mundësive ekonomike, ndaj i duhej të radhitej mes punëtorëve të artizanatit korçar, ku mes tyre do të gjente edhe këngën. Shoqëritë “Agroni” e “Rinia korçare”, si dhe një orkestër që ngriti mësuesi i parë i tij, kompozitori Kristo Kono, i mundësuan atij njohjen e teorisë së muzikës. Kështu nisën këngët e para si “Mulliri”, “Për Mëmëdhënë”, “Marsejeza” etj., melodi patriotike që, për t’iu ruajtur censurës, mësoheshin në shtëpitë përdhese, pas mureve të larta ose bodrumeve të thella dhe shfaqeshin në veprimtaritë antifashiste. Për këtë arsye, në vitin 1941 Gaqo Avrazi u burgos. Këtu filloi edhe lidhja e tij me lëvizjen mbarë popullore antifashiste. Pasi hyri në radhët partizane u thirr nga udhëheqës të luftës e të Shtabit të Përgjithshëm të UNÇSH-së për t’iu përveshur ngritjes së një “Brigade Sulmuese Shpirtërore”, për të frymëzuar me atdhetari e shpirt luftarak brigadat e vërteta luftarake. Kështu, këngëtari, kompozitori dhe dirigjenti diletant, plot pasion e talent të rrallë, ngriti korin e parë të ushtrisë antifashiste (Mokërr, në vitin 1943). Kori përfaqësonte trupën e parë artistike të ushtrisë, mbi të cilën do të rritej Ansambli i ardhshëm i Ushtrisë, për të shkuar nga 31 partizanë e partizane në rreth 300 artistë të punësuar, të aktivizuar pas çlirimit. Si fillim, për dekor shërbeu një parashutë, ndërsa si orkestër një kitare. Vit pas viti, ansambli u pajis me mjete artistike moderne, por tashmë për dekor do të kishte sallat luksoze të qyteteve të mëdha, brenda e jashtë Shqipërisë. Në kujtimet “Ditë të paharruara”, Gaqo shkruan: “Në Opar dhamë koncertin e parë, e kështu me radhë në Gorë, Mokër, Lozhan, Korçë, Berat, Tiranë e deri thellë në Prizren. Këngët ngritën peshë popullin, partizanët, të rinjtë që vraponin për në mal, si luftëtarë të lirisë. Kështu, edhe kënga e godiste armikun me plumba”. Krahas këngës, lindi teatri dhe, hap pas hapi, në vitin 1950 shtohet orkestra simfonike, si dhe grupi i valleve, për të arritur tek Ansambli madhështor i Ushtrisë. Atë arritje e iniconte, e nxiste, e organizonte dhe e “komandonte” strategu i saj Gaqo Avrazi. Në atë kohë ansambli do të jehonte në të gjithë Shqipërinë. Ai nuk i përkiste si dikur malit dhe partizanëve, por një populli dhe ushtrie artdashëse të mbarë Shqipërisë së çliruar. Ansambli i Ushtrisë dhe dirigjenti i tij arritën nivele aq të larta, sa ai konkurronte dhe rivalizonte ansamblet e tjera prestigjioze të vendit. Atëherë, pak e nga pak, Gaqo ngjiti shkallët e gradimit “kolonel”, për t’u quajtur “gjenerali i këngës”.

Ansambli i Ushtrisë dhe Gaqo Avrazi janë binjakët e një shkolle të madhe edukimi, formimi dhe kualifikimi profesional i dhjetëra e dhjetëra punonjësve krijues të atij institucioni dhe gjithë institucioneve të tjera të jetës civile. Nën drejtimin e Gaqo Avrazit nisën karrierën, u profilizuan dhe u afirmuan talentet

“Gjenerali i Ansambllit të Ushtrisë Shqiptare dhe Kombëtare, Gaqo Avrazi”

dhe mjeshtërit e artit e të kulturës, të muzikës, të valles e të këngës shqiptare në mbarë vendin e në Kosovë. Njëlloj si bijtë e popullit, që në ushtri merrnin dëftesën e pjekurisë, pas mbarimit të shërbimit ushtarak, në ushtrinë e artistëve, me liderin Avrazi morën udhën e ngadhënjimit kompozitorët e rinj, si Česk Zadeja, Nikolla Zoraqi, Kozma Laro etj., por edhe këngëtarët virtuozë

Avni Mula, Mentor Xhemali, Gaqo Çako, Hysen Pelingu, Ibrahim Tukiqi, Nevruz Yzeiri etj., këngëtarët e nderuara Pavlina Nikaj, Naile Vathi etj., si dhe baletmaestrat Gëzim Kaceli e Adriatik Metuli, kërcimtarë virtuozë, që kaluan nëpër duart e vështrimin ngulmues të Gaqos, të profesorit dhe kujdestarit, i cili i udhëhoqi në beteja artistike.

Ja si e shpreh dashurinë, respektin dhe mirënjohjen, për gjithçka që ansambli dhe Gaqo Avrazi dhanë për artistët, kompozitorët dhe dirigjentët e Shqipërisë, Gaqo Çako, i cili shkoi në konservator në Moskë me ndërmjetësinë e tij: “E ç’ mund të kishte bërë më tepër, babai im?!”. Ndërsa Artisti i Popullit, Avni Mula, thotë: “Ky Ansambël ishte universiteti im i parë muzikor, dhe jam krenar që kam pasur një mësues të shquar si Gaqo Avrazi. Ai s’ ishte vetëm drejtues e dirigjent i shquar, por edhe një mësues i tillë”. Artistë dhe personalitete pasardhës, nxënës dhe bashkëpunëtorë të Gaqos, njëzëri pohojnë se, “Nën drejtimin virtuoz të Gaqo Avrazit, Ansambli i Ushtrisë u bë i njohur jo vetëm brenda vendit, por edhe në ato shtete ku mundi të shkojë në kohën e vet”. Arritjet e Ansambilit madhështor Ushtarak, si ai shqiptar, dhe pikat kulmore të një personaliteti ushtarak në fushën artistike, si Gaqo Avrazi, përveç popullit të tij i vlerësoi edhe bota. Në Festivalin Ndërkombëtar të Rinisë në Berlin, në vitin 1951, Ansambli ynë meritoi çmimin e dytë, kurse në Bukuresht, në vitin 1953 fitoi çmimin e tretë. Të mahnitshme ishin edhe koncertet madhështore në Kinë. Në Hanxhou bënte shumë nxehtë. Ansambli ushtarak çek ishte larguar për arsye të nxehtësisë. Gaqo Avrazi nuk zgjodhi të njëjtën rrugë. Ai

u vuri copa akulli mbi shpinë anëtarëve dhe shfaqja u dha me sukses. Në Vietnam ansambli përballoi nxehtësinë dhe luftën. Gjatë një shfaqjeje në stadium, me 20 mijë spektatorë, nisi një shi i pandërprerë. Njerëzit largoheshin dhe u dha shenja që të ndërpritej koncerti, por Gaqo nuk e ndali shfaqjen dhe spektatorët u kthyen në stadium. Ndërkohë, u dha një shfaqje në një zonë ku bëhej luftë. Vendasit u çuditën dhe thanë: “Veç jush, nuk e ka bërë ndokush tjetër”. Në Moskë shfaqja u dha në sallën “Çajkovski” dhe koncerti u mbyll me finalen e operës “Ivan Suzanjin”. Deri atëherë, asnjë kor burrash nuk kishte guxuar të jepte një koncert të tillë. Ndërkaq, në hollin e teatrit priste personaliteti i madh rus Aleksandrov. Krejt i befashuar, ai takoi Gaqo Avrazin dhe i shprehu përshtypjet më të larta: “Si është e mundur që një kor kaq i vogël të arrijë një nivel kaq të lartë? Kemi ç’ të mësojmë nga ju. Me një ansambël të tillë unë mund të shëtis gjithë botën”. Dhe koncerti i ushtarakëve shqiptarë, me një dirigjent si gjenerali dinjitoz, u shënuar në Librin e Artë të Teatrit “Çajkovski”. Ja pra se në çfarë piedestalesh e lartësoi Ansamblin e Ushtrisë shqiptare Gaqo Avrazi, i cili sfidonte gjithçka dhe kudo. Ambicioz, ai triumfoi dhe e ngrinte lart dinjitetin e një kombi e të një ushtrie.

Themeloi grupin e parë artistik partizan të qarkut të Korçës dhe të gjithë Shqipërisë, me anën e të cilit përhapi këngët mëmëdhëtare, partizane dhe revolucionare të traditës dhe këngët e kompozitores Dhora Leka.

Ai drejtoi korin e UNÇSH-së që u krijua, më 25 korrik 1944, me urdhër të Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë. Pas vitit 1945, mbi bazën e këtij kori, u krijua Ansambli Artistik i Ushtrisë, të cilin e drejtoi për shumë vjet me mjeshtëri.

Gaqo Avrazi krijoi shumë poema, kantata, muzikë dhome, këngë, marshe, tablo muzikore. Ishte drejtues artistik i talentuar e me kulturë të gjerë profesionale. Është dekoruar me urdhra e medalje të luftës dhe të veprimtarisë artistike.

Çdo fushë e prodhimit material e shpirtëror të shoqërisë, si dhe çdo strukturë në fushën ushtarake përfaqësohet me personalitete të rangjeve të ndryshme, duke formuar plejadën e strategëve, të reformatorëve dhe gjeneralëve. Këtu nuk mund të lihet pa përmendur edhe organizatori, kompozitori dhe dirigjenti i muzikës, i këngës ushtarake shqiptare dhe i valleve popullore, gjenerali i Ansambilit të Ushtrisë Shqiptare dhe Kombëtare, Gaqo Avrazi. Një formacion gjigand, kompleks dhe luftarak, siç ishte Ansambli i Ushtrisë, u lind e u lartësua me emrin, autoritetin dhe kontributet e tij të veçanta.

KËNGËTARI, KOMPOZITORI DHE DIRIGJENTI DILETANT, PLOT PASION E TALENT TË RRALLË, NGRITI KORIN E PARË TË USHTRISË ANTIFASHISTE (MOKËRR, NË VITIN 1943). KORI PËRFAQËSONTE TRUPËN E PARË ARTISTIKE TË USHTRISË, MBI TË CILËN DO TË RRITEJ ANSAMBLI I ARDHSHEM I USHTRISË, PËR TË SHKUAR NGA 31 PARTIZANË E PARTIZANE NË RRETH 300 ARTISTË TË PUNËSUAR, TË AKTIVIZUAR PAS ÇLIRIMIT.

Gaqo Avrazi ishte energjik, shpërthyes, i rreptë, i prerë për disiplinë ushtarake dhe artistike. Ai i ngjante një strategu që pa këto virtyte nuk mund të mbante nën drejtim një ushtri artistësh dhe të komandonte në beteja. Për temperamentin e tij të paepur e të përpiktë, për t’u shkuar deri në fund e me lavdi koncerteve të Ansambilit të Ushtrisë, kompozitori Tonin Harapi shprehet: “Te Gaqo dallohej ndryshimi rrënjësor i dirigjentit nga ai interpretues. Kur ngjitej në pult, ai ishte i tëri në lëvizje, duke krijuar një atmosferë elektrizuese. Njëherë u ngjit në pult me një çiban tepër të acaruar në qafë. Ai nuk pushoi, siç i rekomanduan, por dirigjoi si ngaherë e me tërë qenien. Pas koncertit, ne u habitëm. Jaka e xhakëtës ishte përgjakur. Gjatë një koncerti, një anëtar u aksidentua dhe, sapo e çuan në spital ai dha shpirt. Në një çast ndërprerje të shfaqjes, ngjau ajo që i habiti spektatorët. Ansambli me dirigjentin e madh, kapedantin e pakrahasueshëm të asaj fushe, qanin dhe këndonin këngën e Asim Zenelit. Ndërkaq, edhe të pranishmit lotonin. Prandaj Gaqo Avrazin do ta kujtojmë gjithmonë, me atë shpërthim total të emocioneve të tij të pashtershme në pultin e dirigjentit, që elektrizonte trupën dhe sallën e dëgjuesve”. Vepra e Gaqo Avrazit, e barasvlershme me atë të personaliteteve të spikatura të gjeneralitetit shqiptar, meriton një studim kompleks, si një rast i rrallë në fushën shqiptare.

NË MOSKË SHFAQJA U DHA NË SALLËN “ÇAJKOVSKI” DHE KONCERTI U MBYLL ME FINALËN E OPERËS “IVAN SUZANJIN”. DERI ATËHERË, ASNJË KOR BURRASH NUK KISHTË GUXUAR TË JEPTË NJË KONCERT TË TILLË. NDËRKAQ, NË HOLLIN E TEATRIT PRISTE PERSONALITETI I MADH RUS ALEKSANDROV. KREJT I BEFASHUAR, AI TAKOI GAQO AVRAZIN DHE I SHPREHU PËRSHTYPJET MË TË LARTA: “SI ËSHTË E MUNDUR QË NJË KOR KAQ I VOGËL TË ARRIJË NJË NIVEL KAQ TË LARTË? KEMI Ç’ TË MËSOJMË NGA JU. ME NJË ANSAMBËL TË TILLË UNË MUND TË SHËTIS GJITHË BOTËN”.

Kongresi i Manastirit, tempulli i gjuhës shqipe

115-vjetori i Kongresit të Manastirit

Shqipja e shkruar dokumentohet që nga shekulli XIV me alfabetin latin. Shkronja cirilike. Po këtë alfabet, të plotësuar me ndonjë shenjë greke, e përdorën edhe shkrimtarët arbëreshë. Duke qenë se greqishtja përdorej si gjuhë e kishës ortodokse, shqipja u shkrua edhe me shkronja greke. Nën tryninë e islamizmit dhe të pushtesve osmanë, në shkrimin e shqipes, që nga fillimi i shekullit XVIII, u përdor edhe alfabeti turko-arab. Më të u shkruan krijimet letrare të bejtexhinjve. Me fjalë të tjera, me alfabet latin janë shkruar dokumentet e para në gjuhën shqipe:

Formula e pagëzimit, 1462, (Fjalorthi i Arnold fon Harfit, 1496)

Dëshmia e parë me alfabet grek është “Ungjilli i Pashkëve” ose “Perikopeja e Ungjillit”, i shkruar në dialektin jugor të shqipes, në një fletë karte, të gjetur në një kodik të shekullit XIV.

Ka që thonë se ky shkrim i përket fundit të shekullit XV ose fillimit të shekullit XVI.

Libri i parë në gjuhën shqipe, “Meshari” i Gjon Buzukut i vitit 1555 dhe tekste të tjera të shekullit XVII dhe të gjysmës së parë të shekullit XVIII janë shkruar me alfabet latin, plotësuar me disa shkronja cirilike. Në shekullin XVIII autorët e letërsisë së bejtexhinjve përdorën alfabetin turko-arab.

Për shkrimin e shqipes, për të vënë në pah individualitetin e saj dhe të popullit shqiptar, u ndoq edhe një rrugë tjetër, ajo e krijimit të alfabeteve të veçanta. Nga shekulli XVIII, mbase edhe më parë, u krijuan disa alfabetet të tilla. Orvatja më fatlume që ajo e veprimtarit dhe e mësuesit të gjuhës shqipe Teodor Haxhifilipit (rreth vitit 1730-1805), i njohur me emrin Dhaskal Todri, shkrimi i të cilit pati njëfarë përhapjeje.

Në një frymë të re, thellësisht kombëtare, e shtroi dhe e zgjidhi çështjen e alfabetit të shqipes ideologu i parë i Rilindjes Kombëtare Shqiptare, mendimtari i shquar iluminist dhe veprimtari i shkollës shqipe Naum Veqilharxhi (Naum Bredhi, 1767-1846). Në vitet 1824 dhe 1825 ai e kishte nisur tashmë punën për një alfabet të tij me 33 shkronja. Më 1844 ai shtyp në gjuhën shqipe një abetare prej tetë faqesh. Ky libër i vogël me titull “Fort i shkurtër e i përdorçim ëvetar shqip”, u shpërnda në mbarë Shqipërinë e jugut, nga Korça në Berat. Në vitin 1845, në një botim të dytë, kjo broshurë u zgjerua deri në 48 faqe, me titull “Fare i ri abetor shqip për djelm nismëtorë”.

Përpjekje të mëtejshme për cakimin e një alfabeti të përgjithshëm për gjuhën shqipe u bënë në vitet '60 të shekullit XIX si dhe më pas, nga një grup atdhetarësh dhe veprimtarësh të shquar të Rilindjes Kombëtare, siç ishin: Kostandin Kristoforidhi (1872-1895) lëvrues dhe studiues i dalluar i gjuhës shqipe, Pashko Vasa (1825-1892), veprimtari i arsimit dhe i kulturës, poet dhe publicist patriot, Hasan Tahsini (1811-1881), atdhetar i madh, filozof dhe mendimtar i shquar në fusha të ndryshme të diturisë, Jani Vreto (1822-1900), atdhetar dhe mendimtar i shquar, Sami Frashëri (1850-1904), dijetar i madh, shkrimtar dhe publicist, rilindës i shquar, ideolog kryesor i Lëvizjes kombëtare shqiptare. Përpjekjet e tyre u kurorëzuan me sukses në kohën e Lidhjes së Prizrenit (1878).

Në fillim të vitit 1879 u pranua alfabeti i parashtruar nga Sami Frashëri, i bazuar në parimin “një tingull me një gërmë dhe një gërmë për një tingull”. Ky alfabet, i njohur me emrin “alfabeti i Stambollit”, u mbështet në alfabetin latin, duke u plotësuar me disa shkronja greke dhe me shkronja të tjera të veçanta. Me të u bënë shumë botime, u përhap gjerësisht dhe deri në fund të shekullit XIX ishte alfabeti kryesor i Rilindjes Kombëtare.

Nga fundi i shekullit XIX dhe fillim të shekullit XX një përhapje jo të vogël pati edhe alfabeti i shoqërisë “Bashkimi” të Shkodrës, të cilin me pak ndryshime e përshatit edhe revista “Albania” e Faik Konicës (1875-1942), që botohej në Bruksel në vitet 1897-1902 dhe në Londër në vitet 1903-1909. Me shkrimet e saj, kjo revistë luajti një rol të rëndësishëm për zgjidhjen e alfabetit të përbashkët, të vendosur në Kongresin e Manastirit më 1908.

Kur numri i botimeve shqipe u shtua, ndërsa rrjeti i shtypjes së tyre u zgjerua, kushtet teknike dhe arsye të tjera bënë që të krijohet e të përdoren alfabetet të ndryshme. Gjithnjë e më shumë u përdor alfabeti thjesht latin në variante të ndryshme, duke u plotësuar shkronjat e tij me diagrame (dyskronjësja) ose me shenja diakritike (ç, ë). Numri i alfabeteve të përdorura në praktikën e botimeve erdhi duke u shtuar.

Shumë nacionalistë shqiptarë ushqyen besim të lëvizja e xhonturqve, e cila do të shpinte në revolucionin e korrikut të vitit 1908 dhe pas një viti, në përmbysjen e Sulltan Abdyl Hamidit II (1842-1918). Edhe shqiptarët luajtën një rol me rëndësi në revolucionin e xhonturqve, i cili e përshpejtoi fundin e kësaj periudhe të stagnimit të përgjithshëm, e që më 23.07.1908 i dha Perandorisë kushtetutë, ndërsa qytetarëve barazi. Por shpresat që shqiptarët kishin mbështetur të xhonturqit, u shuan shpejt. U bë e qartë se administrata e re ishte po aq centraliste sa edhe e vjetra, mbarë dhe më shumë. Shqiptarët nuk do të bënin pjesë në atë valë nacionalizmi mbasërtur që po përhapej nëpër Evropë.

Veprimtari dhe publicisti i Rilindjes Dervish Hima (Ibrahim Naxhi, 1875), thoshte se “shqiptarët nuk janë tjetër veçe shqiptarë dhe nuk do ta ndjejnë veten të kënaqur veçe kur të jenë të lirë në një Shqipëri të lirë, si një pjesë e një konfederate shtetesh të pavarura ballkanike nën suzerenitetin e Sulltanit.

Po në këtë kohë, prej 14 deri më 22 nëntor 1908, u mboldh Kongresi i Manastirit, për të shqyrtuar në atë fazë disa çështje të rëndësishme të Lëvizjes Kombëtare, në radhë të parë për të zgjidhur çështjen e alfabetit të gjuhës shqipe, njësimi i të cilit ishte bërë një problem i mprehtë politik, arsimor dhe kulturor dhe një kërkesë e ngutshme e Lëvizjes Kombëtare.

Për ta përmbytur këtë kërkesë, atdhetarët shqiptarë shpejtuan ta shfrytëzonin gjendjen e krijuar pas shpalljes së Kushtetutës në Perandorinë Osmane. Nismëtar i thirrjes së këtij kongresi kombëtar, që ka hyrë në histori si Kongresi i Manastirit, ishte klubi “Bashkimi” i Manastirit. Organizimi i kongresit të alfabetit u propagandua nga veprimtari politik, shkrimtari, publicisti dhe përkthyesi, i njohur edhe me pseudonimin Lumo Skëndo dhe Mali Kokojka Mit’hat Frashëri në revistën e tij “Liria”. Në një artikull të botuar në të, midis tjerash ai shkruan: “...ardhi një ditë e pëlqyer për istorinë tonë, që të nisim liruar” e pa pengim të punojmë për mbroditjen e lumturin’ e kombit tonë, jo me barut edhe me armë, po me kartë e pëndë, andaj kjo çështje e Abecësë lipsetë të jetë fillim, që pa atë nuk do mundim të arrijmë qëllimet tona të lartëra për mbroditjen të gjuhësë”.

Kongresi u mbajti në shtëpinë e veprimtarit të lëvizjes kombëtare, të lindur në Zavalan të Dangëllisë (rrethi i Përmetit) Fehim Zavalanit (1859-1935). Nën drejtimin e tij, pranë klubit “Bashkimi” të Manastirit, në vitin 1908, u formua një komitet i fshehtë që luftonte për autonominë e Shqipërisë. Fehim Zavalani ishte drejtues i gazetës “Bashkimi” i Kombit” që doli në Manastir në vitet 1909-1910. Në vitet 1911-1912 gazeta doli me emrin “Drita”, si organ i klubit “Bashkimi” të Manastirit. Femi Zavalani ishte ndër organizatorët kryesorë të thirrjes së Kongresit të Manastirit për njësimin e alfabetit të gjuhës shqipe. Si kryetar i klubit “Bashkimi” të Manastirit, Fehim Zavalani bashkëroi veprimtarinë e të gjitha klubeve shqiptare për mbrojtjen e alfabetit shqip, të kulturës dhe të drejtave kombëtare të shqiptarëve kundër reaksionit xhonturk. Në Kongresin e Dibërës (1909), kundërshtoi përpjekjet e përkrahësve të xhonturqve për t’u imponuar shqiptarëve alfabetin arab.

Në Kongres morën pjesë 50 delegatë. Prej tyre, 32 delegatë ishin me të drejtë vote, ndërsa 18 delegatë, pa të drejtë vote. Delegatët vinin nga të katër vilajetet e tokave shqiptare: i Shkodrës, i Janinës, i Manastirit dhe i Kosovës, delegatë të shoqërive të klubeve dhe të organeve kombëtare të pjesës më të madhe të trevave shqiptare, si dhe të kolonive shqiptare në Stamboll, në Bukuresht, në Sofje, në Egjipt, në SHBA, midis tyre shkrimtarë e gazetarë, lëvrues të gjuhës dhe mësues

të shqipes, veprimtarë të njohur të lëvizjes kulturore dhe politike kombëtare.

Për të studiuar çështjen e alfabetit dhe për të dalë me propozime, Kongresi zgjidhi një komision 11 anëtarësh, të përbërë nga përfaqësues të tre alfabeteve kryesore që ishin në përdorim.

Në komision bënin pjesë:

Poeti, dramaturgu, prozatori, esteti, publicisti, kleriku i lartë dhe politikani Gjergj Fishta;

Veprimtari i lëvizjes kombëtare dhe demokratike shqiptare, poeti e publicisti Luigj Gurakuqi;

Botuesi i të përvajshmes shqiptaro-amerikane “Kombi” në Boston Sotir Peci; Veprimtari politik, shkrimtari, publicisti dhe përkthyesi Mit’hat Frashëri; Njëri ndër figurat udhëheqëse të lëvizjes kombëtare në Sofje Shahin Kolonja; Deputeti i Elbasanit në Kongres ishte farmacisti Dhimitër Buda (Taqi Buda), i cili e mbështeti Kongresin edhe financiarisht. Më vonë mbështeti financiarisht edhe Normalen e Elbasanit. Është baba i historianit Aleks Buda;

Poeti klasik dhe veprimtari atdhetar Ndre Mjeda;

Veprimtari i Rilindjes Kombëtare, publicisti, drejtuesi i shkollës së vashave në Korçë, Gjergj Qiriazi;

Veprimtari i Rilindjes Kombëtare, organizator dhe drejtues i çetave të armatosura për pavarësi në vitet 1906-1908 Bajo Topulli;

Veprimtari i lëvizjes kombëtare, publicisti i cili u përkushtua përhapjes së mësimin dhe shkrimin të gjuhës shqipe, si dhe ideve kombëtare në Berat, Nyzhet Vroni (Nyz-het Vroni). Në Kongres mori pjesë si delegat i klubit “Bashkimi” të Beratit dhe u caktua anëtar i Komisionit të alfabetit;

Veprimtari i Rilindjes Kombëtare, mësuesi i Shkollës së Vashave në Korçë, i cili lindi në Vithkuq të Korçës dhe u shpërngul në Manastir, Grigor Cilka, gruaja e tij, Katerina Cilka ishte mësuese e shkollës së parë fillore për vajza në Korçë. Ndër pjesëmarrësit e shquar ishin edhe:

Veprimtari i Rilindjes Kombëtare dhe i shkollës shqipe, publicisti Petro Nini Luarasi. Për veprimtarinë patriotike, arsimore, shoqërore dhe propaganduese, u përndo nga xhonturqit dhe Patrikana e Stambollit. Vdiq i helmuar prej tyre në Ersekë;

Veprimtari i shkollës shqipe, studiuesi dhe publicisti nga Shkodra, Mati Logoreci;

Poeti dhe publicisti nga Shkodra Hilë Mosi;

Veprimtari i Rilindjes Kombëtare, i shkollës shqipe dhe i shtypit shqiptar, i lindur në Vodice të Kolonjës Thoma Avrami;

Veprimtari i kulturës dhe i arsimit kombëtar, gjuhëtar Simon Shuteriqi; Veprimtarja e Lëvizjes Kombëtare, gazetarja dhe publicistja Parashqevi Qiriazi, e cila punoi për emancipimin e femrës shqiptare. Familja patriotike kolonjare Qiriazi ishte vendosur në fshatin Tërnovë të Manastirit. Sevasti Qiriazi (Dako) (1871-1949), Gjerasim Qiriazi (1858-1894), Gjergj Qiriazi dhe Parashqevi Qiriazi (1880-1970) janë motra e vëllezër. Qenë veprimtarë të Lëvizjes Kombëtare. Vepruan për arsimimin dhe për emancipimin e popullit shqiptar, sidomos të femrës shqiptare.

Gjergj Fishta, Ndre Mjeda, Mati Logoreci, Luigj Gurakuqi dhe Hilë Mosi vinin nga Shkodra. Shahin Kolonja dhe Petro Nini Luarasi nga Kolonja. Thoma Avrami nga Korça. Bajo Topulli dhe familja Qiriazi nga Manastiri. Sotir Peci nga Bostoni.

Kryetar i Kongresit u zgjidh Mit’hat Frashëri, biri i Abdyl Frashërit. Ai u caktua edhe në Komisionin e alfabetit. Komisioni njëmbëdhjetë anëtarësh kryesohej nga Gjergj Fishta. Komisioni kishte për detyrë të studionte çështjen e alfabetit dhe të dilte me propozime.

U arrit menjëherë mendimi i përbashkët që, pavarësisht nga alfabeti që do të përcaktohej, kryesorja ishte të ruhej uniteti kombëtar. Këtë ide Gjergj Fishta e shprehu duke thënë: “...sado që jam dërguarë prej shoqërisë Bashkim, s’kam ardhurë për të mprojtur atë abece, po për të gjeturë një mënyrë që të bashkohemi të tërë”.

Tre alfabetet kryesore që u morën në shqyrtim ishin:

Alfabeti i “Agimit”, i shoqërisë letrare “Agimi” të Shkodrës, i propozuar nga Ndre Mjeda, alfabeti i Bashkimit, i shoqërisë letrare “Bashkimi” të Shkodrës, i hartuar nga poeti dhe kleriku, i lindur në Bulgër të Mirditës, Preng Doçi dhe alfabeti i Stambollit, i hartuar nga Sami Frashëri.

Kishte shqiptarë, kryesisht të jugut, të cilët parapëlqenin alfabetin tradicional të Stambollit. Shqiptarët e veriut ndërkaq, pëlqenin alfabetin e “Bashkimit” të

Shkodrës, i cili ishte më praktik për botime, ngase nuk kishte shkronja jo-latine.

Në kongres u shqyrtuan gjithashtu edhe dy alfabetet e tjera: alfabeti grek, i përhapur për përdorim të shqipes nga lëvruesi dhe studiuesi i gjuhës shqipe, veprimtari i Rilindjes Kombëtare në fushën e arsimit dhe të kulturës Konstandin Kristoforidhi dhe alfabeti arab, të cilin një numër i caktuar i myslimanëve, sidomos në Maqedoni dhe në Kosovë, vazhduan ta shohin si të vetmen zgjidhje edhe për një kohë të caktuar pas kongresit.

Një prej tyre që përkrahu alfabetin arab ishte edhe veprimtari i lëvizjes kombëtare, kleriku Rexhep Voka. Ai u përfshi në lëvizjen për çlirim kombëtar dhe për mbrojtjen e trojeve etnike shqiptare, për mësimin e shqipes dhe për përhapjen e diturisë, si rrugë e emancipimit kombëtar të shqiptarëve. Në vitin 1903 ishte myfti i vilajetit të Manastirit. Përkrahu idenë e shkrimin të shqipes me alfabet arab, gjë që u kundërshtua nga veprimtarët e Rilindjes. Me këtë alfabet botoi dhe një abetare (“Elifbaja shqipe”, 1910).

Pas disa ditësh të përshkuara me diskutime dhe duke marrë gjatë kësaj kohe edhe telegrame nga mbarë Shqipëria, me kërkesën që të vendosej njëri apo tjetri alfabet, Komisioni vendosi t’i pranonte variantet e modifikuara të alfabetit të “Bashkimit”; dhe të alfabetit të Stambollit.

Tani, në shkolla dhe në botime mund të përdorehin të dy alfabetet. Megjithatë, pranimi nga të gjithë, i vendimit të Komisionit do të donte ende kohë. Pra, pas mjaft diskutimesh u krijuar një alfabet i ri, i mbështetur i tëri në alfabetin latin, shkronjat e të cilit plotësoheshin me nëntë dyskronjësja (dh, gj, ll, nj, rr, sh, th, xh, zh) dhe me dy shkronja me shenja diakritike (ç, ë). Në fund Komisioni dhe Kongresi vendosën që të lejohej përdorimi, si i alfabetit të Stambollit, që kishte një përhapje të gjerë ndër shqiptarë, ashtu edhe i alfabetit të ri. Dy alfabetet ndryshonin vetëm në shtatë shkronja.

Vendimet e kongresit që ishin kurorëzimi i përpjekjeve të shumë brezave lëvruesish të shqipes për afrim e njësim, u mirëpritën nga rrethet kulturore shqiptare brenda dhe jashtë vendit dhe u vunë menjëherë në zbatim.

Brenda pak vitesh, alfabeti i shoqërisë letrare “Bashkimi” të Shkodrës i miratuar nga Kongresi i Manastirit, fitoi epërsi dhe u bë shpejt alfabeti i vetëm i shqipes. Njësimi i alfabetit ishte një hap i rëndësishëm për njësimin e drejtshkrimin dhe të gjuhës letrare shqipe.

Kongresi i Manastirit pati rëndësi të madhe jo vetëm për alfabetin dhe për gjuhën letrare kombëtare, për arsimin dhe për kulturën, por edhe për Lëvizjen Kombëtare Shqiptare në përgjithësi. Gjatë ditëve të kongresit u organizuan takime të veçanta dhe mbledhje të mbyllura me delegatët, ku u rrathën çështje të mprehta politike. Bisedimet e zhvilluara shërbyen për të afruar pikëpamjet, për të përcaktuar platformën politike të përbashkët të organizatave kombëtare dhe për të bashkëruar më mirë veprimtarinë e tyre.

U hartua edhe një program kërkesash politike, kulturore dhe ekonomike prej 18 pikash, që u dha deputetit të Korçës, Shahin Kolonjës, për ta paraqitur në emër të shqiptarëve në parlamentin osman. Shahin Kolonja ishte një ndër figurat udhëheqëse të lëvizjes kombëtare në Sofje.

Kongresi i Manastirit e ngriti lëvizjen kombëtare në një shkallë më të lartë. Për të janë bërë botime të posaçme, si përmbledhja “Alfabeti i gjuhës shqipe dhe Kongresi i Manastirit” (1972) dhe studimi “Kongresi i Manastirit” (2004) nga gjuhëtar Shaban Demiraj dhe nga historiani Kristaq Prifti.

Përcaktimi i kombit shqiptar për alfabetin latin kishte për të një rëndësi politike të jashtëzakonshme. Një përcaktim i tillë ishte i natyrshëm. Kjo dëshmoi qartë se shqiptarët janë një popull evropian pjesë e pandarë e qytetërimt përdorimor. Kongresi i Manastirit i priu shpalljes së pavarësisë së Shqipërisë, gjë që ndodhi katër vjet më vonë.

Çështja e alfabetit që një temë politike e diskutuar gjatë Rilindjes, e kështu do të mbetej edhe për disa vjet me radhë, përkatësisht deri në vitin 1908. Me vendimin për të mbështetur një zgjidhje kompromisi, Kongresi shtroi rrugën për një kalim shkallëzor nga alfabeti i Stambollit te alfabeti i tanishëm i shqipes, i bazuar në shkronja latine, si dhe arriti të mënjanonte mjaft polemika dhe kundërshtime në vitet e mëvonshme.

Ndonëse një gjuhë letrare, me një drejtshkrim përfundimtar për të gjithë leksikon, u vendos jo më parë se në vitin 1972, në Kongresin e Drejtshkrimin të Gjuhës Shqipe të mbajtur në Tiranë prej 20 deri më 25 nëntor 1972, vendimet e miratuara 64 vjet më herët në Kongresin e Manastirit, e lehtësuan mjaft formimin e disa normave gjuhësore në fushën e botimeve dhe ndihmuan në ecjen përpara të një letërsie shqiptare më të njësuar.

“Lahuta e Malcís”, “Iliada” shqiptare

Epojeja “Lahuta e Malcís” është kryevepra e Gergj Fishtës dhe njëherësh njëra ndër veprat klasike të letërsisë shqiptare të traditës. Zotësia e Fishtës si poet, i cili ka lënë emër pothuaj në të gjitha gjinitë dhe zhanret e krijimtarisë letrare, shprehet sidomos në “Lahutën e Malcís”, në të tridhjetë këngët e së cilës poetizohet historia e popullit shqiptar nga Lidhja e Prizrenit e deri në pavarësinë e Shqipërisë më 1912.

Tema, e cila shtjellohet artistikisht në epopenë “Lahuta e Malcís”, është temë e rëndësishme kombëtare, është temë ekzistenciale e kombit. Me një forcë të rrallë epike, duke u mbështetur në kodin poetik popullor, në këtë vepër Fishta këndon luftën e popullit shqiptar për pavarësi të zhvilluar në dy drejtime: kundër Perandorisë Osmane në periudhën e shturjes së saj, dhe luftën kundër copëtimit të truallit etnik shqiptar nga Mali i Zi dhe nga Serbia.

Shpirtin poetik të Fishtës e preokupon sidomos copëtimi i truallit të lashtë etnik, rreziku i ri kombëtar që po i kanosej Shqipërisë dhe shqiptarëve nga monarkitë ballkanike, aspiratat aneksioniste të të cilave gjenin mbështetje në Rusinë cariste, e cila ushtronte presion jo vetëm ndaj Perandorisë Osmane, por edhe ndaj Europës.

Poeti në Lahutë, anatemon, sidomos mallkon Evropën, e cila në Kongresin e Berlinit i jepte të drejtë Malit të Zi dhe Serbisë t’i copëtonin tokat stërgjyshore shqiptare. Rrezikun e copëtimit të truallit etnik shqiptar në poezinë tonë të traditës në mënyrë të plotë dhe në nivel të lartë artistik e ka realizuar, e ka ngritur për herë të parë në letërsinë shqiptare Gjergj Fishta.

“Lahuta e Malcís” është epopeja e parë në letërsinë shqiptare në kuptimin e mirëfilltë të fjalës, në kuptimin e plotë të fjalës, të cilën kohë më parë u përpoqën ta krijojnë poetët arbëreshë si Engjëll Bazile, Gavril Dara, e sidomos Jeronim de Rada. Mirëpo, Fishta ndryshe nga De Rada, i cili në Rapsodi më 1866 i bashkoi këngët popullore arbëreshe në mënyrë mekanike, duke u përpjekur ta rikonstruktonte një tërësi të madhe, një poemë që dikur kishin pasur shqiptarët, nuk e ndjek rrugën e tij. Ai, përkundër konceptit mistifikues romantik të Jeronim de Radës, epopenë “Lahuta e Malcís” e krijoi duke u mbështetur në poetikën e modelit epik të poezisë popullore shqiptare. Prandaj, pa e njohur mirë të gjitha format e krijimtarisë gojore epike, pa e njohur mirë strukturën artistike të eposit heroik popullor, nuk mund të kuptohet sa duhet dhe si duhet as “Lahuta e Malcís”, sepse ajo është e ndërtuar, sepse ajo është ngritur mbi këtë traditë të këndimit epik shqiptar. Në këtë drejtim, “Lahuta e Malcís” nuk bën kurrfarë përjashtimi nga epopetë e vjetra e të reja të letërsisë botërore, sepse edhe ato lidhen me traditën epike popullore.

Kështu mund të thuhet edhe për “Iliadën” e Homerit, edhe për “Këngën e Rolandit”, “Këngën e Sidit”, “Këngën e Osianit” etj. Lindja e kësaj vepre letrare në truallin ku bënin jetë aktive format më të shtjelluara të epikës gojore, siç është kënga tregimtare, nuk është e rastit. Ndërtimi i “Lahutës” nga materia orale e zonave të mirëfillta të epikës popullore shqiptare të veriu të cilat e ushqen me lëndë epike veprën e Fishtës, jo më kot qenë truall i hulumtimeve të fenomenit homerik. Pikërisht në këto zona, më mirë se çdo kund gjetiu në Ballkan ishte ruajtur epika gojore. Prandaj, jo më kot homerologët e njohur amerikanë, profesorë të Universitetit të “Harvardit”, Milman Parry dhe Albert Lordi kishin bërë gjurmime të eposit popullor në relacion me fenomenin homerik. Këta studiues, sidomos Lordi, duke u mbështetur në morfologjinë e epikës popullore sjellin në shkencë tezën mbi origjinën orale të “Iliadës” së Homerit.

“Lahuta”, e cila lindi në këtë ambient epik, edhe pse shumë e vonuar në krahasim me epopetë e letërsisë botërore, është një vepër që i mungonte më parë letërsisë shqiptare, është një vepër që e plotëson një hapësirë të letërsisë kombëtare shqiptare (Enver Mehmeti).

Fishta në Lahutë ka shfrytëzuar kryesisht dy forma të epikës popullore: këngën e lashtë epike ose këngën epike legjendare dhe këngën e re epike apo këngën historike. Përveç këtyre dy zhanreve të poezisë popullore, që kanë strukturë të qëndrueshme epike, sidomos kënga kreshnike, më rrallë është e pranishme edhe bota e baladave popullore legjendare. Në këto dy forma kryesore të epikës popullore poeti gjeti në radhë të parë frymën heroike që është elementi kryesor i strukturës artistike të këtyre krijimeve folklorike. Përmes heroikës të shprehur në modelin epik folklorik në “Lahutën e Malësisë”, në të gjitha këngët e saj pasqyrohet lufta e popullit shqiptar për pavarësi nga Turqia dhe lufta kundër aneksimit të truallit kombëtar.

Në këtë drejtim, burim i pashtershëm i poetit ka qenë sidomos kënga historike e periudhës së Rilindjes Kombëtare, kurse nga bota e epikës së moçme popullore kënga kreshnike. Përmbajtja e heroikës në “Lahutën e Malësisë” është e njëjtë sidomos me atë të eposit popullor historik. Ndërkaq artistikisht të shumtën kjo përmbajtje realizohet me mundësitë shprehëse letrare të këngës së vjetër epike, gjegjësisht të këngës kreshnike. Si në “Lahutën e Malësisë”, ashtu edhe në këngën historike kemi të bëjmë me një heroizëm të njohur historikisht, me një heroizëm historikisht të përcaktuar, me një heroizëm me përmbajtje kombëtare dhe jo me heroizmin e lokalizuar, personal dhe fisnor të këngës së vjetër epike.

Fryma kombëtare e heroikës që reflektohet edhe në veprën e Fishtës lidhet me kohën e krijimit të këngës epike historike. Kënga popullore epike e tipit historik, edhe pse daton që nga shekulli pesëmbëdhjetë, megjithatë formën e vet të qëndrueshme dhe të përkryer e ka arritur gjatë periudhës së Rilindjes Kombëtare, përkatësisht në periudhën e formimit të kombit. Prandaj, aspiratat kombëtare për pavarësi, tërësi tokësore dhe jetë të përbashkët shpirtërore etnike poeti i mori nga modeli i epikës historike. Ndërkaq pasurinë e këngës epike me shtrat legjendar, e cila pas pushtimit osman e kishte përfunduar fazën produktive, Fishta në Lahutë e funksionalizon rishtas. Nga ky tip i këngës epike merr elemente të shumta të strukturës së saj artistike. Në mënyrë të posaçme shfrytëzon sidomos rezistencën kundër nënshtrimit mesjetar sllav, të cilën poeti e përdor të ndryshuar, e përdor në përputhje me kontekstin e ri historik të rrezikut sllav.

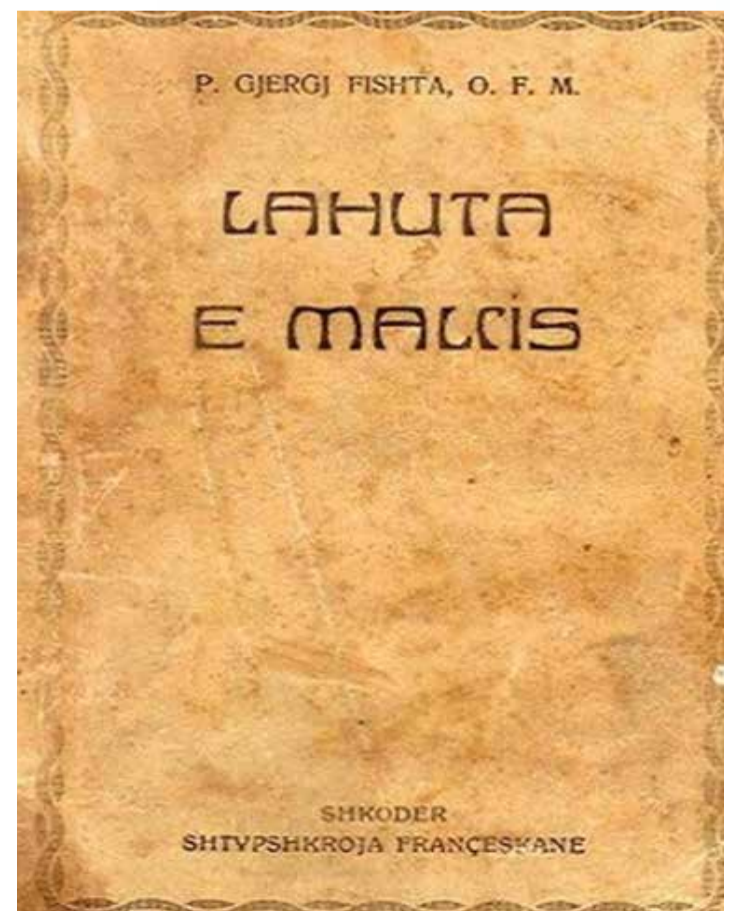
Temat dhe motivet e të tridhjetë këngëve të “Lahutës së Malësisë” para se nga Fishta, pra janë kënduar në këngët epike popullore. Fishtës i takon merita se modelin folklorik epik, këto tema dhe motive folklorike i sintetizoi, i shkriu, i rikrijoi në një

tërësi prej 16.838 vargjes, duke na dhënë kështu një vepër madhështore epike.

Edhe përmbajtja e protagonistit të poemave të “Lahutës së Malësisë” është e njëjtë me përmbajtjen e protagonistit të këngëve epike popullore. Etja për famë heroike është njëra ndër veçoritë themelore të tij. Ky tipar i heroit të Lahutës edhe këngëve epike lidhet me ndjenjën e përjetimit epik të jetës te shqiptarët. Protagonisti i veprës së Fishtës është një sintezë e protagonistit të këngëve historike dhe kreshnike. Nga bota e këngës historike është vetëdija e tij kombëtare, lufta për ta mbrojtur qenien kombëtare në përgjithësi, sidomos atdheun i cili si në këngët historike është Shqipëria.

Heronjtë e Fishtës i karakterizon gatishmëria për t’u flijuar për çështjen e atdheut, element ky që njihet në këngët popullore historike dhe jo lufta për mbrojtjen e bjeshkëve e të kullotave e këngës së moçme epike. Po ashtu ata nuk i shquan fryma aventuristike që është tipar karakterogjik i heroit të epikës kreshnike. Me botën e këngëve kreshnike heroin e “Lahutës së Malësisë” e lidh legjendarizimi. Ai mbi të gjitha është një hero legjendar, portreti fizik e moral i të cilit realizohet me hiperbolën mitologjike të këngës kreshnike.

Heronjtë e Fishtës, sikurse heronjtë e ciklit të kreshnikëve, mëkohen nga zanat e malit (Ali Pashë Gucia). Heroi i tillë i madhërishtëm, me fuqi kolosale fizike dhe shpirtërore si në “Lahutën e Malësisë”, ashtu edhe në eposin heroik legjendar, ushqen ndjenja të fuqishme ideoestetike, ideoemocionale dhe psikologjike te lexuesit. Kali dhe kalërimi, tagani, duelet (mejdani), respektimi i antagonistëve (shkjevët) po ashtu janë nga epika e lashtë popullore. Protagonistë të këtyre, të njohur historikisht, të ngjashëm me tipin e protagonistit të modelit më arkaik të epikës popullore shqiptare në “Lahutën e Malësisë” janë Oso Kuka, Ali Pashë Gucia, Tringë Smajli, Marash Uci, Çun Mula e të tjerë.

REKRUTIM
FORCAT E ARMATOSURA
TË SHQIPËRISË

FORCAT
E ARMATOSURA

**NË KËMBË
PËR KOMBIN!**